

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра педагогіки і психології дошкільної та спеціальної освіти

Особливості впровадження педагогічної системи М. Монтессорі в сучасних закладах дошкільної освіти

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 2 курсу, групи 617

Кобець Марія Василівна

Керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Перепелюк І.Р.

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № _____

від «_____» _____ 2024 р.

зав. кафедри _____ проф. Олійник М. І.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ М. МОНТЕССОРІ.....	9
1.1. Сутність педагогічної концепції М. .Монтессорі.....	9
1.2. Педагогічна діяльність та особливість системи вільного виховання М.Монтессорі.....	17
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ М. МОНТЕССОРІ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	27
2.1.Організація освітнього процесу за системою М. Монтессорі в сучасних закладах дошкільної освіти.....	27
2.2. Ефективність впровадження та організація освітнього процесу за методикою Монтессорі в зарубіжних країнах.....	37
2.3. Характеристика діяльності закладів дошкільної освіти України, які працюють за системою М.Монтессорі.....	
Висновки до розділу 2.....	70
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
	78
	80

АНОТАЦІЯ

Кобець М.В. Особливості впровадження педагогічної системи М.Монтессорі в сучасних закладах дошкільної освіти – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» зі спеціальності 012 Дошкільна освіта. Чернівецький нац. ун-т імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2024. 86 с.

Методика Марії Монтессорі залишається актуальною та затребуваною в сучасній освіті завдяки своїм унікальним підходам та принципам.

У кваліфікаційній роботі розглядаються особливості впровадження педагогічної системи Марії Монтессорі в сучасних закладах дошкільної освіти. Описано основні принципи методики Монтессорі, такі як підготовлене середовище, індивідуальний підхід та роль педагога як фасилітатора. Аналізується вплив цієї системи на всебічний розвиток дітей, включаючи когнітивні, емоційні та соціальні аспекти. Аналізується закордонний досвід впровадження педагогічної системи М.Монтессорі. Увага приділяється викликам, з якими стикаються заклади дошкільної освіти при впровадженні методу, таким як підготовка педагогів, адаптація матеріалів та інклюзія. Окреслено перспективи подальшого розвитку та вдосконалення використання педагогічної системи Монтессорі в контексті сучасних освітніх потреб.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел.

Ключові слова: М. Монтессорі, педагогічна система, закордонний досвід, вільне виховання, ЗДО.

ABSTRACT

Kobets M.V. Peculiarities of the implementation of M. Montessori's pedagogical system in modern preschool education institutions - Manuscript. Master's thesis for obtaining a master's degree in specialty 012 "Preschool education". - Chernivtsi National University named after Yury Fedkovich. Chernivtsi, 2024. 86 p.

Maria Montessori's methodology remains relevant and in demand in modern education thanks to its unique approaches and principles.

The qualification paper examines the peculiarities of the implementation of Maria Montessori's pedagogical system in modern preschool education institutions. The main principles of the Montessori method are described, such as a prepared environment, an individual approach and the role of the teacher as a facilitator. The impact of this system on the comprehensive development of children, including cognitive, emotional and social aspects, is analyzed. The foreign experience of implementing the pedagogical system of M. Montessori is analyzed. Attention is paid to challenges that preschool education institutions face when implementing the method, such as teacher training, adaptation of materials, and inclusion. Prospects for further development and improvement of the use of the Montessori pedagogical system in the context of modern educational needs are outlined.

The work consists of an introduction, two chapters, conclusions to each chapter, general conclusions, a list of used sources.

Key words: M. Montessori, pedagogic system, foreign experience, free education, institution of preschool education.

ВСТУП

Актуальність теми. Дошкільне виховання закладає основу особистості, сприяє розкриттю здібностей дитини протягом усього її подальшого життя. Система дошкільного виховання вирішує завдання навчання дитини життя у суспільстві, знайомства з основними законами життя та природи, підготовки її до школи.

Гармонійно влаштоване навчання та життя дитини в дошкільному закладу дозволяють реалізувати йому закладений потенціал, починаючи з раннього віку. Тому педагоги дошкільного виховання прагнуть використовувати у практиці системи найбільш природно підходящі для дітей, враховують їх вікові особливості, допитливість і прагнення вивчати світ у всьому його різноманітті.

Широко відома педагогічна система Марії Монтессорі є основою багатьох існуючих систем виховання маленьких дітей. Вона заснована на індивідуальному підході до дитини: малюк сам вибирає дидактичний матеріал та тривалість занять, розвивається у власному ритмі.

Ключова особливість методики Монтессорі - створення спеціального середовища, в якому дитина зможе і захоче проявити свої індивідуальні здібності і де вона взаємодіючи з дидактичним матеріалом навчається. А матеріали Монтессорі дозволяють дитині самому побачити та виправити свої помилки.

Увагу дослідників і практиків зосереджено саме на особливостях ефективного впровадження методики Монтессорі в сучасних закладах дошкільної освіти, так як у сучасному світі, незважаючи на те, що цей підхід діє вже багато років, він все ще відповідає своїм вимогам, а саме, виховувати незалежних, самостійних і вільно мислячих особистостей, які володіють способами вирішення різних проблем, діють адекватно до ситуації. У процесі такої самостійної роботи формується високоосвічена особистість, здатна до подальшого інтелектуального і духовного розвитку.

Педагогічна система М. Монтессорі має на меті виховання вільної та самостійної особистості. «Людина не може бути вільною, якщо вона не самостійна» [5, 50]

Особистісно-орієнтований підхід до освіти все більше підкреслюється в усьому світі. Зосереджуючись на потребах, цінностях і здібностях дітей, вільна освіта стає основним способом розвитку самостійності у дітей дошкільного віку. Незалежність закладена в природі дитини, але вона може не знати або не вміти показати, як це зробити. Популяризація вільного виховання не втратила своєї актуальності до сьогоднішнього дня.

Згідно з державним стандартом дошкільної освіти нові освітні програми для дитячого садка будуть націлені насамперед на всебічний розвиток дитини на основі особливих, специфічних видів діяльності, властивих дошкільникам. Тобто, на практиці ми отримаємо більш ігровий та різнобічний підхід, що вітає максимальне використання інноваційних та активних методів педагогічної взаємодії, більш індивідуалізований та націлений на розкриття власного потенціалу кожної дитини [6].

Дослідженню педагогічної спадщини М. Монтессорі присвятили праці відомі педагоги: Л. Андрушко, В. Бондар, А. Ільченко, І. Дичківська, М. Левківський, Н. Лубенець, Т. Михальчук, Г. Міленіна, Т. Поніманська, Н. Прибильська, С. Русова, О. Хілтунен, Ю. Фаусек, М. Чепіль, С. Якименко. Ознайомленню з практичним досвідом роботи закладів освіти, які працюють за системою М. Монтессорі, сприяли праці Б. Жебровського, В. Горюнової, Г. Міленіної, О. Надвornoї, Т. Михальчук, Н. Прибильської та ін. Роль педагога в системі Монтессорі досліджували: І. Дичківська, Н. Каргапольцева, Т. Поніманська, М. Сорокова, К. Сумнітельний, С. Сумнітельна.

Праці І. Дичківської, Н. Дудник, О. Свйонтик, С. Лозинської, М. Васильківа містять відомості про шляхи формування предметно-просторового середовища дошкільних закладів за технологіями М. Монтессорі.

І. Дичківська «Індивідуальне виховання дітей дошкільного віку в педагогічній спадщині М. Монтессорі» (1996) де вчена розкриває засади та

технології індивідуального виховання дітей дошкільного віку в системі відомого педагога-гуманіста Марії Монтессорі. Розглянуто різноманітні аспекти соціального, інтелектуального, сенсорного виховання та підготовки педагога.

А.Ільченко «Ідеї раннього і вільного виховання дітей з обмеженими розумовими можливостями у педагогічній спадщині М. Монтессорі» (2007) де досліджено проблему раннього розвитку і вільного виховання дітей у педагогічній спадщині М. Монтессорі, виявлено психолого-педагогічні умови розв'язання даної проблеми.

О.Сторонська «Педагогічна спадщина М. Монтессорі у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених» (2013).

Актуальність і недостатня розробленість проблеми зумовили вибір теми магістерського дослідження «Особливості впровадження педагогічних ідей Монтессорі в сучасних закладах дошкільної освіти».

Мета роботи – розкрити особливості впровадження педагогічних ідей М. Монтессорі в сучасних закладах дошкільної освіти.

Для досягнення мети було поставлено такі завдання:

1. Здійснити теоретичний аналіз педагогічної системи М. Монтессорі та обґрунтувати доцільність використання її ідей в освітньому процесі закладів освіти.
2. Охарактеризувати освітнє середовище в закладі освіти за системою М.Монтессорі.
3. Дослідження сучасного стану впровадження методики М.Монтессорі в зарубіжних країнах.
4. Розкрити особливості впровадження педагогічних ідей Монтессорі в сучасних закладах дошкільної освіти України.

Об'єкт дослідження – освітній процес у закладах дошкільної освіти.

Предмет дослідження – особливості впровадження педагогічних ідей М. Монтессорі в сучасних закладах дошкільної освіти

Для вирішення поставлених завдань використано такі методи дослідження: теоретичний аналіз, узагальнення, порівняння, систематизація, описовий та хронологічний, метод порівняльного аналізу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у визначенні особливостей впровадження педагогічних ідей Монтесорі в сучасних закладах дошкільної освіти, та у подальшому їх застосуванні у навчальному процесі.

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ М. МОНТЕССОРІ

1.1. Сутність педагогічної концепції М. .Монтессорі

Марія Монтессорі — італійська лікарка, педагогиня і філософиня, яка заснувала метод навчання, що носить її ім'я. Її педагогічна система стала основою для новаторських підходів у вихованні дітей і досі залишається впливовою у світі освіти. Марія Монтессорі народилася 31 серпня 1870 року в маленькому італійському містечку К'яравалле, провінція Анкона. Вона була єдиною дитиною в сім'ї Алессандро Монтессорі та Ренільде Стопані. Її батько працював на державній службі, а мати була освіченою жінкою, яка підтримувала інтереси доньки до науки [2].

З раннього віку Марія проявляла великий інтерес до навчання, особливо до математики та природничих наук. У той час дівчатам було важко отримати доступ до освіти в галузях, які традиційно вважалися "чоловічими", але Марія змогла подолати ці перешкоди завдяки своїй наполегливості.

Марія Монтессорі стала однією з перших жінок в Італії, яка вступила до університету. У 1890 році вона розпочала навчання у Римському університеті, де спочатку вивчала природничі науки, а згодом вступила на медичний факультет. У 1896 році вона здобула ступінь доктора медицини, ставши першою жінкою-лікарем в Італії. Під час навчання вона зіткнулася з багатьма труднощами через те, що була жінкою, але змогла подолати їх завдяки своїй рішучості [1].

Після закінчення медичного факультету Монтессорі почала працювати в психіатричній клініці при університеті Риму. Під час роботи з дітьми з психічними захворюваннями вона зацікавилася питаннями освіти та педагогіки. Спостерігаючи за дітьми, вона дійшла висновку, що традиційні методи навчання не підходять для дітей з особливими потребами. Вона почала розробляти нові підходи до навчання, які були орієнтовані на індивідуальні потреби кожної дитини [3].

У 1900 році вона стала директором Ортофренічного інституту, де займалася вихованням і навчанням дітей з розумовими вадами. Вона використовувала наукові методи спостереження та експериментів, щоб створити нову педагогічну систему, яка давала вражаючі результати [2].

У 1907 році Марія Монтессорі відкрила перший "Будинок дітей" (Casa dei Bambini) в римському кварталі Сан-Лоренцо. Це була школа для дітей з бідних сімей, де вона застосовувала свою нову методику. Основним принципом методу Монтессорі стало надання дітям свободи вибору та можливості самостійно займатися в спеціально організованому середовищі. Вона створила унікальні навчальні матеріали та методи, які стимулювали розвиток дитини через гру та практичну діяльність [4].

Монтессорі Система навчання Монтессорі виникла на основі ідей двох французьких лікарів Жана-Гаспара Ітара та Едуарда Сегена. Ці французькі психіатри та педагоги підтвердили теоретично і продемонстрували на практиці надзвичайні можливості навчання дітей з особливими потребами за допомогою спеціальних вправ. В ідеях Е. Сегена про доцільність фізіологічних методів у вихованні дітей, що нормально розвиваються, М. Монтессорі бачила потенціал, реалізація якого могла б реформувати школу і освіту в цілому на основі вивчення окремих дітей. Виховні прийоми організовуються з урахуванням фізичних і психологічних явищ дітей. Ж. Іттар фактично продемонстрував можливість виховання розумово відсталих дітей за допомогою спеціальних вправ. Продемонстрував методику розвитку слуху у глухих дітей [9].

Навчаючи слабких дітей м'язовим вправам, Е. Сеген пропонує розвивати їх рухові здібності, починаючи з імітації, як пасивної практики, що імітує різні довільні рухи. Після цього буде проводитися систематичне виховання зовнішніх почуттів, ознайомлення з формами предметів, інтелектуальне та моральне виховання. Після багатьох років наукових досліджень пан Монтессорі почав створювати строго індивідуалізовану систему, яка давала б змогу вчителям спостерігати та вивчати дітей. Вона вважає, що посередником між вчителем і

дітьми повинні бути дидактичні матеріали, покликані пробуджувати самодіяльність дитини, допомагати їй навчатися, вчитися і само розвиватися [8].

Марія Монтессорі зібрала, зрозуміла та інтегрувала багато компонентів теорії навчання та розробила цілісну систему, якій, незважаючи на численні незаперечні переваги, на перший погляд не вистачає теоретичної новизни та оригінальності, що є її головними практичними перевагами. М. Монтессорі вказувала на провідну роль духовного моменту в методиці Е. Сегена - вчитель повинен вміти розмовляти з людиною, яка спить у душі дитини. Вихователь є каталізатором або його помічником у виховному процесі. Основу методу Монтессорі становлять матеріали, які привабливі для почуттів, спонтанні дії, нові цікаві іграшки, можливість і свобода навчання за індивідуальним планом. Дозвольте своїм дітям робити помилки замість того, щоб їх критикувати. Діти мають глибоке почуття особистої гідності та вразливі до травм – це одна з основних ідей методу Монтессорі [32, с.59].

У 1907 році Марія Монтессорі отримала можливість застосувати на практиці свої теорії та результати своїх перших спостережень і експериментів. Е. Таламо, президент Римської житлової асоціації, наважилася на соціальний експеримент і запропонувала їй відкрити в будинку, відбудованому асоціацією, новий тип дитячого садка - денний притулок і дитячу школу. Монтессорі відкрила в Сан-Лоренцо школу під назвою «Будинок дітей». Спочатку там навчалася 50 некерованих дітей. Комітет визнав, що, незважаючи на те, що ці діти були соціально та культурно незадовільними, жили в бідності та не мали можливості вчитися, добре харчуватися та жити в нормальній сім'ї, вони не підходили для навчання. Колеги були вражені, як цей лікар міг так опуститися. Вони вважали, що її праця просвітителя в бідному районі є образою для вчених і окремих людей [7].

Марія Монтессорі створила Будинок дитини як місце експериментів. Його особливе середовище стимулює природний розвиток дітей. Вони займаються з 9 до 16 години, а заняття поєднують вільні ігри з молитвою, пізнавальною діяльністю та співом. У школі все спрямовано на те, щоб навчити дитину

самостійності, сприяти її загальному вдосконаленню, допомагати організовувати свою діяльність, реалізувати свій характер. Не знаючи про клас і систему навчання, М. Монтессорі змінила інтер'єр кімнати, в якій навчалися діти. Навіть трирічна дитина може переставити легкий переносний столик, маленькі стільці та крісла відповідно до своїх потреб. Різновікові групи Монтессорі об'єднують учнів від 2 з половиною до 6 років. Кожен з них навчився працювати сам або разом з іншими. Дитина зробила цей вибір самостійно, дотримувалася основних правил групи та заохочувала інших робити те саме. Початківцям допомагали старші, досвідченіші люди. Згодом набувши педагогічних навичок, вони допомагали тим, хто цього потребував. Так діти вчать поводитися в компанії різних людей, тобто набувають навичок соціальної поведінки. За таких умов у дітей швидко формується довільний, внутрішній інтерес до діяльності, що є метою виховання. М. Монтессорі описала цей досвід у своїй книзі «Методи наукової педагогіки у вихованні дітей у сім'ї» (1909). Через кілька років її соціально-педагогічний експеримент виявився успішним [9].

Філософія навчання Монтессорі швидко завоювала прихильників у різних країнах. Багато з них вона особисто відвідала у свої 20-40 років, організовуючи там лекції та показові заняття з великим успіхом. Дитячі заклади створювалися повсюдно і працювали за системою Монтессорі.

Її метод навчання не знає кордонів країни, етнічної приналежності та релігії. Один із колег Марії Монтессорі, професор Піццалі, доктор медичних наук, заснував в Італії школу наукової педагогіки з метою підготовки педагогів у дусі нових течій педагогічної думки. Ідеї Марії Монтессорі підтримав і відомий антрополог Джузеппе Серджі, який у своїх педагогічних працях визначив шлях до відродження людини під керівництвом педагогічної антропології та експериментальної психології проводити систематичні дослідження освітніх об'єктів [10].

Серед друзів Марії Монтессорі були австрійський психіатр і психолог З. Фрейд, американський філософ, психолог і педагог Дж. Дьюї, швейцарський філософ і психолог Дж. Піаже, американський винахідник Т. Едісон в галузі

науки і техніки. Марія Монтессорі була противником насильства та тоталітаризму та глибоко релігійною людиною, яка була змушена покинути Італію після встановлення фашистської диктатури Беніто Муссоліні [11].

Під час Другої світової війни вона вивчала в Індії східну мудрість і заснувала індійський рух Монтессорі, який незабаром став популярним в Індії. У нього ще багато прихильників. Повернувшись до Європи після війни, вона викладала на міжнародних навчальних курсах, відкритих в Італії в 1913 році. З часом вони організувалися в Іспанії, Бельгії, Нідерландах, Англії та на Цейлоні. У своїй останній роботі «Розум» (1949) Марія Монтессорі зосередила увагу на розвитку дітей у перші три роки життя, оскільки саме в цьому віці вона побачила величезний розвиток дитячого потенціалу. Формування характеру людини. Твори Марії Монтессорі перекладені майже всіма мовами світу. Найвідоміші серед них: «Методи наукової педагогіки» (1909), «Педагогічна антропологія» (1913), «Самовиховання і самонавчання в початкових школах» (1922), «Нове світове виховання» (1946), «Розвиток людського потенціалу» (1948), «Створення людини» (1950) [13].

Монтессорі була номінована на Нобелівську премію в 1949, 1950 і 1951 роках, що свідчить про визнання її творчих досягнень у всьому світі. Її приймали королі, президенти та прем'єр-міністри. На знак її впливу на французьку освіту вона була нагороджена орденом Почесного легіону, а кілька країн присудили їй докторські ступені. Життя Монтессорі обірвалося в Нідерландах у 1952 році, але її ідеї залишаються популярними й сьогодні. Метод Монтессорі швидко став популярним не тільки в Італії, а й за кордоном. Її школи почали відкриватися по всьому світу, а сама Монтессорі подорожувала, читаючи лекції та проводячи семінари з педагогіки [12].

Метод Монтессорі не лише змінив підхід до навчання дітей, але й значно вплинув на педагогічну думку та практику у всьому світі. Ось ще кілька важливих аспектів спадщини Марії Монтессорі, які заслуговують на увагу.

Марія Монтессорі здійснила революцію в педагогіці, відмовившись від авторитарного підходу до навчання, що був панівним у той час. Вона впровадила принципи, які кардинально змінили взаємодію між вчителем і учнем [13, 14]:

- **Дитина в центрі уваги.** За Монтессорі, дитина не є пасивним одержувачем знань, а активним учасником навчального процесу. Вона створила середовище, в якому діти самостійно вибирають діяльність, відповідну їхнім інтересам і рівню розвитку.

- **Роль вчителя.** Вчитель у системі Монтессорі виконує роль наставника та спостерігача, який допомагає дітям у їхньому індивідуальному розвитку, а не диктує, що і як робити. Це кардинально відрізняється від традиційного підходу, де вчитель є головним джерелом знань.

- **Навчальні матеріали.** Монтессорі розробила спеціальні навчальні матеріали, які стимулюють самостійне дослідження та відкриття. Ці матеріали допомагають дітям розвивати сенсорні навички, логічне мислення, координацію та інші важливі аспекти розвитку.

- **Розвиток мирного виховання.** Однією з центральних ідей Монтессорі було мирне виховання дітей. Вона вважала, що якщо дітям дати свободу і навчати їх у дусі поваги та співпраці, це сприятиме вихованню покоління, яке буде сприяти миру у світі. У її школах велика увага приділялася розвитку соціальних навичок, емпатії та співчуття.

Метод Монтессорі був особливо важливий для дітей раннього віку і дітей з особливими потребами. Вона першою наголосила на важливості раннього розвитку, підкреслюючи, що перші роки життя дитини є вирішальними для формування її інтелекту та характеру. Її підходи стали основою для розробки спеціальних програм, спрямованих на підтримку дітей з різними видами розладів і затримок у розвитку.

Протягом свого життя Марія Монтессорі отримала численні нагороди та визнання за свої досягнення в галузі педагогіки. Вона була запрошена читати лекції в університетах Європи та Америки, а також консультувала уряди різних країн щодо реформування системи освіти. Її метод отримав схвальні відгуки від

відомих педагогів, психологів і науковців, таких як Зигмунд Фрейд, Жан Піаже та Еліза Піаже. Марія Монтессорі також активно підтримувала ідею мирного виховання та захисту прав дитини, що стало важливою частиною її педагогічної філософії [15].

Марія Монтессорі продовжувала працювати та розвивати свій метод до самої смерті. Вона померла 6 травня 1952 року в місті Нордвейк-ан-Зее, Нідерланди. Метод Монтессорі залишається одним з найпопулярніших і найвпливовіших підходів у галузі освіти. Сьогодні тисячі шкіл по всьому світу працюють за її системою, і її ідеї продовжують надихати педагогів та батьків. Марія Монтессорі залишила незабутній слід у світовій педагогіці, втіливши ідею, що кожна дитина має природний потенціал до розвитку, який можна реалізувати через свободу, самостійність і навчання у спеціально створеному середовищі [17].

Після смерті Марії Монтессорі її метод продовжили розвивати численні учні та послідовники. Було засновано кілька міжнародних організацій, таких як Міжнародна Монтессорі Асоціація (Association Montessori Internationale, AMI), яка займається популяризацією і захистом методики Монтессорі по всьому світу. Сьогодні метод Монтессорі застосовується в тисячах навчальних закладів у різних країнах, від дитячих садків до середніх шкіл, а також у програмах для дорослих [16].

AMI (Міжнародна асоціація Монтессорі) — це організація, яку Марія Монтессорі заснувала в 1929 році і залишалася президентом-засновником до своєї смерті в 1952 році. Потім Маріо Монтессорі і її син, був генеральним директором AMI до своєї смерті в 1982 році. AMI захищає традиції, освітні методи Марії Монтессорі навчає сучасних педагогів через навчених педагогів-тренерів. Американське товариство Монтессорі (AMS), розташоване в Нью-Йорку, є найбільшою організацією Монтессорі у США, воно об'єднує лише близько 25 відсотків шкіл, які називають себе Монтессорі. Багато інших шкіл по всій країні пов'язані з іншими Монтессорі-організаціями або взагалі не мають жодної організації [23].

Хоча метод Монтессорі отримав широку підтримку, він також піддавався критиці. Деякі педагоги вважали, що надмірна свобода, яку Монтессорі надає дітям, може призвести до недостатнього контролю за процесом навчання. Інші ж відзначали, що методика не завжди підходить для всіх дітей і що її застосування вимагає дуже ретельної підготовки педагогів. Однак, попри критику, метод Монтессорі продовжує залишатися впливовим і популярним. Багато досліджень підтвердили його ефективність, особливо для дітей з різними рівнями розвитку і потребами.

Багато сучасних освітніх підходів та програм використовують ідеї, закладені Монтессорі. Її підхід до освіти, заснований на спостереженні, індивідуальному підході та врахуванні природних інтересів дитини, став основою для багатьох інноваційних педагогічних практик. Її внесок у розвиток освіти важко переоцінити, і метод Монтессорі продовжує надихати нові покоління педагогів.

Марія Монтессорі залишила глибокий і тривалий слід у світовій педагогіці. Її новаторський підхід до виховання дітей змінив уявлення про навчання і розвиток, створивши нову парадигму освіти, яка ставить у центр уваги дитину, її індивідуальні потреби та можливості. Її ідеї залишаються актуальними й сьогодні, впливаючи на мільйони дітей і дорослих по всьому світу.

1.2 Педагогічна діяльність та особливість системи вільного виховання М.Монтессорі

Кількість Монтессорі-просторів у світі стрімко зростає. Зростає і популярність приватних Монтессорі-просторів. Наразі в Україні існує декілька приватних Монтессорі-закладів. Розглянемо підхід у навчанні, чим відрізняється метод Монтессорі від традиційної освіти.

Так у традиційній системі освіти вчитель є координатором він визначає теми уроків і темп роботи, а також оцінює результати. Діти навчаються за

суворим розкладом, а це обмежує їхній вибір видів діяльності, в яких їм комфортно працювати і пісвятчувати цим діяльностям необхідну кількість часу яку вони можуть самостійно регулювати.

Натомість у Монтессорі-просторі діти більш вільні. Діти самі обирають собі заняття і працюють у зручному для них темпі, а вчитель спостерігає, допомагає, де потрібно, і пропонує нові види діяльності, коли дитина готова. У віці від трьох до шести років діти стають так званими "самобудівельниками" і прагнуть обирати предмети та види діяльності так, щоб продемонструвати максимальну незалежність від дорослих. Потім, у наступний період (до дев'яти років), вони стають дослідниками навколишнього світу [4,5]. Це головна відмінність вчителів Монтессорі від вчителів, які працюють у традиційних системах освіти.

Одна із форм роботи, які успішно впроваджуються в Монтессорі-школах це вільна робота з Монтессорі-матеріалом коли діти самі обирають матеріали:

- час і темп навчання;
- місце навчання (на парті чи на килимі);
- можливість працювати самостійно чи в парах [19].

Вільні завдання складають близько 90% навчального часу. Діти обирають те, що їм потрібно, з відкритих полиць і облаштовують власну робочу зону. Якщо дитина не може вибрати або не хоче вибрати новий для неї матеріал, вихователь показує їй щось нове і цікаве за допомогою міні-уроку (презентації). У процесі вільного дослідження діти вчаться планувати свою роботу. Молодші діти просто записують, що вони робили в цей день, і планують на завтра. Старші діти планують свою діяльність на тиждень або місяць. Наприкінці вільного дослідження, як сигнал, звучить тиха музика, і діти збираються в дидактичне коло (рефлексивне коло), якщо є необхідність, проводяться заняття під керівництвом викладача для всієї групи де обговорюються інтереси дітей, поточні справи та свята [20].

Що стосується оформлення простору - у традиційних закладах поширені однотипні іграшки, меблі, можуть не відповідати зросту дитини, або мати яскраві кольори, які відволікають увагу.

У Монтессорі-групах меблі, стіни, та матеріали, природних кольорів або пастельних, обмежена кількість іграшок, а полиці розташовані на рівні зросту дитини. Усі матеріали відповідають віковим потребам.

Що стосується наявності презентації, традиційна освіта часто базується на теоретичних знаннях та абстрактних поняттях. Натомість освіта Монтессорі фокусується на практичних і візуальних методах передачі інформації [22].

Однією з відмінних рис Монтессорі-педагогіки є презентація. Мається на увазі покроковий алгоритм виконання дії, який вихователь демонструє, коли дитина тільки починає цікавитися діяльністю (наприклад, складні обчислення, підготовка до письма, миття рук). Ця функція дозволяє дитині уважно вивчити кожен крок.

Термін "презентація" підкреслює повагу до процесу ознайомлення дітей з новою інформацією та навичками. Акцент робиться не на примусі, а на саморозвитку та внутрішній мотивації дитини [20].

Для кращого розуміння відмінностей приводим порівняльну таблицю (табл..1.1).

Таблиця 1.1.Відмінності традиційного закладу та Монтессорі-закладу

Критерії	Традиційний заклад	Монтессорі-заклад
Роль педагога	Керівна	Спостерігає та допомагає
Вибір занять	Визначає педагог	Діти обирають самостійно
Оточення	Традиційні іграшки, підручники та меблі	Спеціальне обладнання та матеріали

Розпорядок дня	Жорстко регламентований і насичений груповими заняттями	Має робочий цикл, коли дитина вільно обирає діяльність (як індивідуальну, так і групову)
Оцінювання	Є оцінки (у середній та старшій школі)	Немає оцінок, є індивідуальні журнали спостережень з планами розвитку

Монтессорі-освіта - це процес, в якому дитина розвиває всі свої здібності та формує свою індивідуальність. Як наслідок, роль вихователя дуже відрізняється від традиційної системи. Вихователь не веде дитину, а слідує за нею. Девізом педагогіки Монтессорі є те, що дитина каже вчителю: "Допоможи мені зробити це самому" [23].

Методика Монтессорі в першу чергу спрямована на вільний і самостійний розвиток дитини. Дитина вчиться тому, що їй цікаво. Ніхто її до цього не примушує. У закладах Монтессорі класифікація дітей суто формальна, діти від 3х до 6 років знаходяться разом. До трьох років діти обирають своє оточення через інстинктивний розвиток своїх органів чуття - зору, слуху, нюху і дотику. Щоб не втратити найсприятливіший період для формування різних типів навичок у дитини, які формуються в певному віці, дитячі садки і школи починають свою роботу за цією методикою, враховуючи ці принципи [13].

Основна мета освіти в навчальних закладах традиційної системи – передача, накопичених людством, готових знань, а якість освіти вимірюється кількістю цих знань і здатністю вихованців їх ретранслювати. У школах Монтессорі все побудовано інакше. Замість того, щоб намагатися дати готових знань якомога більше, педагог прагне "посіяти зерна інтересу" і підтримувати природне бажання досліджувати навколишній світ. Чим більше запитань діти,

тим щасливішими стають педагоги і тим менше вони поспішають з відповідями. Дітям набагато корисніше знаходити власні рішення. Таким чином у вихованців розвивається інтерес до власних досліджень [24].

Педагогіка Монтессорі базується на декількох пріоритетних принципах, розглянемо їх:

Антропологічний принцип. Педагогіка Монтессорі орієнтована на дитину, а її викладання ґрунтується на антропології та психології. У цій освітній системі вирішальне значення має ставлення до свободи та гідності людської особистості в дитинстві. Однією з головних вимог виховного процесу є "повага до духовної свободи дитини". Монтессорі вважала, що духовний розвиток людини тісно пов'язаний з її фізичним і психічним розвитком. Монтессорі завжди підкреслювала, що розвиток сприйняття, органів чуття і моторики відіграють важливу роль у формуванні інтелекту, розумових здібностей і загального розвитку [27].

Принцип умов свободи розвитку дитини. Змінюючи структуру навчання, Монтессорі мала на увазі створення умов "свободи" в освітньому процесі. Саме тому організація освітнього процесу в Монтессорі-групі принципово відрізняється від традиційної класно-урочної системи вільним вибором діяльності та її засобів. Головна мета - виховання вільної, незалежної, самостійної та відповідальної особистості. Звідси і девіз Монтессорі-педагогіки: "Зроби сам" [28].

Вихователі, які працюють за системою Монтессорі, завжди знають про прагнення дитини до самостійності і ніколи не зав'язують шнурки якщо дитина не попросила, не відповідають на запитання, якщо їх не запитали. Марія Монтессорі каже: "Чим раніше у дітей починає розвиватися бажання самостійно досягати своїх цілей, тим сильніших - а отже, більш незалежних і вільних людей - ми можемо створити" [4].

"Я зроблю це сам!" - для педагогів це бажання дитини є надзвичайно важливим. Монтессорі вважала, що прагнення маленької дитини до автономії та незалежності має поважатися дорослими, зміцнюватися та підтримуватися в

освітньому процесі, щоб можна було розвивати незалежних і відповідальних людей. Поверхневий погляд на педагогіку Монтесорі може призвести до хибного уявлення про те, що дитині надається необмежена свобода, вона керується примхами та миттєвими бажаннями і "робить те, що їй подобається". Насправді це не так [29].

Педагогіка Монтесорі спочатку знаходить межі свободи в потребах інших дітей і колективів ("все, що ти можеш робити, не повинно заважати іншим"), "всі речі і предмети повинні бути повернуті на своє місце"), по-друге, в обов'язковій наявності роботи ("ти не повинен нічого робити", "ти повинен закінчити розпочату роботу"). треба зробити"), в якій ми знаходимо межі. Це, на думку Монтесорі, єдиний спосіб навчитися бути "власним господарем". У системі Монтесорі свобода означає: свободу пересування дитини в педагогічно підготовленому середовищі; свободу вибору місця діяльності; свободу вибору предмета і навчальних матеріалів, що задовольняють пізнавальні інтереси; свободу вибору тривалості діяльності; свободу вибору рівня освіти; свободу спілкування і об'єднання з іншими дітьми. Свобода спілкування та об'єднання з іншими дітьми. Під час вільної діяльності діти вчаться оцінювати власні можливості та приймати рішення щодо вибору матеріалів, місця та партнерів, усвідомлюють відповідальність за свої рішення, отримують задоволення від процесу та результатів діяльності [4, 5].

Принцип концентрації уваги. Самостійна і вільна діяльність неможлива без уміння зосереджуватися протягом тривалого часу, вміння доводити розпочату справу до кінця, вміння спостерігати уважно за діями вчителя, коли він показує, як працювати з матеріалом, вміння слухати пояснення вчителя в разі потреби, вміння працювати і контролювати самостійно власні помилки, вміння не заважати іншим. Без цього було б неможливо. Монтесорі називала це "поляризацією уваги" [14].

Принцип спеціально підготовленого навколишнього середовища. При підготовці середовища завжди враховуються фізичні можливості дітей. На полицях, до яких легко дістатися, розміщено безліч ретельно розроблених

матеріалів, які мають унікальну здатність всебічно розвивати учнів. Характер і властивості матеріалів Монтессорі максимально фокусують увагу під час виконання вправ. Учні отримують глибоке розуміння природи діяльності, яку вони обирають для виконання [44].

Тому Монтессорі не вчить просто читанню, письму, чи малюванню, а дає дитині можливість самостійно "збирати елементи" цих складних дій у кожен період, відповідно до початку відповідного сенсорного періоду. Педагоги встановлюють і підтримують зв'язки між дитиною і розвивальним предметно-просторовим середовищем. Вони уважно спостерігають за дітьми і ніколи не нав'язують свою допомогу, а лише допомагають дітям настільки, наскільки вони просять про допомогу, якщо це необхідно.

Коли дитина не просить допомоги, педагог не втручається в діяльність дитини, а дозволяє дитині робити помилки і самостійно знаходити їх. Монтессорі-матеріали є для дитини "ключем до світу", які допоможуть дитині систематизувати та структурувати свої хаотичні уявлення про світ. Згідно з Монтессорі, навчальні матеріали повинні допомагати і направляти внутрішню роботу дитини. Тобто, дитина не ізольована від світу, а отримує "інструменти" для освоєння всього світу та його культури [15].

Принцип сензитивності. Монтессорі-матеріали за своєю предметною логікою та структурою, відповідають сенситивним періодам розвитку дитини.

Наприклад, сенситивний період між 6 і 10 роками - це час для засвоєння культурної спадщини людства. Якщо дітям не дати можливості дізнатися про культурну спадщину і світоустрій в цей період, вони, швидше за все, втратять інтерес до цього в подальшому житті. Дитина залишиться нижче своїх здібностей і буде метатися між нецікавою роботою заради грошей і домом, де єдине, що її цікавить, - це телевізор. Так можна втратити шанс на самореалізацію, творчість і, зрештою, щастя та повноцінне життя.

Принцип обмеження та порядку. Монтессорі вважала, що "руйнування порядку та його відновлення є найсильнішими мотивами дитячої поведінки",

тому що діти люблять бачити речі на одному місці в своєму оточенні і намагаються відновити цей порядок [50].

Монтессорі цінувала сприйнятливість дітей до порядку як найважливіший, найтаємничіший і найчутливіший етап у розвитку дитини. Монтессорі вважала неприпустимим, щоб дорослі вимагали порядку від дітей або встановлювали свій власний стерильний порядок. Для того, щоб встановити і підтримувати порядок, необхідно слідувати природним потребам дитини. Окрім порядку, найважливішим організуючим принципом у підготовленому освітньому середовищі є обмеження.

Тому кожен вид дидактичного матеріалу, посібників і робіт має бути представлений в одному томі, щоб не знижувати інтенсивність сприйняття дітей, оточуючи їх занадто великою кількістю матеріалів. Уніфікація кожного елемента дидактичного матеріалу також покликана розвивати у дітей навички безконфліктної соціальної поведінки. Вирішуючи проблемні ситуації, коли кілька дітей намагаються працювати з одним і тим самим матеріалом шляхом цивілізованого спільного пошуку, діти вчаться поступатися, чекати, домовлятися і співпрацювати.

Принцип особливого місця педагога в системі освіти. Однією з головних відмінностей методу Монтессорі є те, що він зміщує фокус активності в освітньому процесі з вихователя на дитину. Дитина не є пасивним слухачем, який сприймає пояснення вихователя, а навчається в самостійній "експериментальній" діяльності відповідно до індивідуальних інтересів і потреб. На перший погляд здається, що роль вчителя в процесі навчання зменшується. Але, всупереч думці, яка існує у вітчизняній педагогіці, "допомога, яку повинен надавати вчитель, полягає в тому, щоб представити дитині матеріал і показати їй, як його використовувати та опрацьовувати". Педагог повинен показати дитині раціональний спосіб поводження з матеріалом і змодельовати дію, спрямовану на розкриття природи і зв'язків, "укладених" у матеріалі [51].

Монтессорі розуміла процес виховання та освіти як допомогу в розумовому розвитку дитини. Ключовим поняттям тут є поняття "допомога". Це

багато в чому визначає роль позиції вихователя по відношенню до дитини. Вихователь завжди спрямовує дитину в доброзичливій і ненав'язливій манері і виступає посередником між дитиною і підготовленим освітнім середовищем. З цією метою педагог завжди знаходиться поруч з дитиною, не заважає їй, уважно спостерігає і, якщо необхідно, відходить від дитини, щоб запропонувати допомогу і керівництво, або відходить назад, щоб дозволити дитині повною мірою насолодитися самостійною діяльністю.

Важливим ефектом такої організації навчання є те, що, на відміну від звичайного класу чи уроку, вчителі мають чудову можливість допомагати дітям, які цього потребують. Це дозволяє кожній дитині йти власним "освітнім маршрутом" і отримувати негайну та оперативну допомогу, якої вона потребує, у зручному для неї темпі. Це дозволяє максимально дотримуватися принципів індивідуального та диференційованого підходу до навчання не на словах, а на ділі. На цьому ґрунтується принцип індивідуалізованого навчання, який так важливий у педагогіці Монтесорі [2].

Ще одним важливим принципом педагогіки М. Монтесорі є ***принцип соціального виховання та інтеграції***.

Індивідуальна робота та індивідуальні інтереси стають можливими завдяки навчальним інструментам, розробленим для індивідуальної роботи в групах, гетерогенних за віком та досвідом (різного досвіду, різного віку, та рівня розвитку). Монтесорі вважала, що групувати дітей за віком і змушувати їх працювати разом неприродно і недостатньо продуктивно. У школах Монтесорі формуються групи, до яких входять діти з трьох різних вікових груп (наприклад, діти віком 4, 5 і 6 років). Змішані вікові групи заохочують розвиток ролевих ігор, що благотворно впливає на моральний розвиток дітей. Молодші діти можуть попросити старших дітей про допомогу (і тому не завжди потребують допомоги вихователя у складних для дитини ситуаціях) [3].

Наслідуйте і переймайте моделі поведінки старших дітей. Старші діти самі пізнають суть справи, допомагаючи і піклуючись про інших, навчаючи молодших дітей, як поводитися з матеріалами і відповідати на запитання. У

таких групах, як і в багатодітних сім'ях, соціальні навички формуються і розвиваються більш природно. Робота з матеріалами старших дітей є джерелом інтересу і мотивації для молодших дітей.

У цьому випадку вихователь звільняється від додаткових зусиль для стимулювання інтересу до матеріалу та активізації діяльності дітей. Психологічно важливим є той факт, що в різновікових групах немає підстав для порівняння дітей між собою, як це відбувається у звичайних школах, де діти одного віку вивчають один і той самий матеріал, але показують різні результати.

Немає підстав для формування та розвитку почуття неповноцінності ("я не можу це зробити, бо я ще маленький, я навчуся, коли виросту"). Дітей оцінюють не нормативно, а лише індивідуально (тобто не в порівнянні з іншими дітьми чи зі шкільною програмою, а з власними попередніми досягненнями дитини) [15].

Феномен педагогіки Монтессорі полягає в її безмежній вірі в справжню природу дитини, в її прагненні усунути авторитарний тиск на несформовану особистість і зосередитися на вільній, незалежній і активній особистості.

У системі Монтессорі також існують непослідовності. А саме, недостатньо уваги приділяється природним видам дитячої діяльності, таким як гра. В проаналізованій традиційній системі недооцінюється роль живої мови, набуття дітьми знань та роботи зі справжніми, а не штучними матеріалами.

Варто відзначити, що у сучасних умовах мережа дошкільних установ, що працюють за системою М. Монтессорі, є досить розгалуженою і поступово вдосконалюється та приводиться у відповідність до потреб сучасного життя. Подальшого дослідження потребує низка аспектів, серед яких філософсько-ідеологічні засади просторової освіти М. Монтессорі, особливості методики, її потенціал для використання в українській практиці дошкільної освіти та вивчення подібностей між педагогікою М. Монтессорі та українською педагогікою [10].

Висновки до розділу 1

Система Монтесорі показала свою здатність сприяти всебічному розвитку дитини, підтримуючи її природну цікавість, самостійність та бажання вчитися. Вона дозволяє дітям розвивати свої когнітивні, соціальні та емоційні навички в природному ритмі, без надмірного зовнішнього тиску.

Ключовим елементом успішного впровадження системи є створення підготовленого середовища, яке включає спеціально підібрані навчальні матеріали та адаптоване просторове розташування. Це середовище сприяє самостійній діяльності дітей і стимулює їх до пізнання та експериментування.

Важливою характеристикою педагогічної системи Монтесорі є те, що педагог виступає не як традиційний вихователь, а як спостерігач та фасилітатор, який підтримує і направляє дітей у їхньому індивідуальному процесі навчання. Це вимагає від педагогів спеціальної підготовки та глибокого розуміння принципів методики.

Впровадження системи Монтесорі в сучасних дошкільних закладах потребує певної адаптації, зокрема врахування новітніх досягнень у галузі педагогіки та психології, а також соціально-культурних особливостей середовища, в якому відбувається навчання.

Попри високий потенціал, методика Монтесорі стикається з низкою викликів, таких як потреба в підготовці педагогів, матеріально-технічне забезпечення та підтримка з боку адміністрації та батьків. Водночас, подолання цих викликів відкриває значні перспективи для подальшого поширення і вдосконалення цієї системи в контексті сучасної дошкільної освіти.

Отже, педагогічна система М.Монтесорі є дієвим інструментом для розвитку дітей, який має великі перспективи для впровадження в сучасних закладах дошкільної освіти. Вона забезпечує дитині можливість розвиватися в природному темпі, формувати ключові навички та якісно готуватися до подальшого навчання.

РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ М. МОНТЕССОРІ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

2.1 Організація освітнього процесу за системою М. Монтессорі в сучасних закладах дошкільної освіти

Особливе значення для успішного впровадження методу Монтессорі та його практичного застосування важливо ознайомитися та зрозуміти ключові принципи, тобто [5]:

- Підготувати середовище, яке сприяє навчанню та розвитку дітей
- Зробити різновікові групи дітей.
- Надання свободи вибору дитині.
- Формування циклів діяльності.
- Сприяти навчанню педагога і також навчання його спостереженню за дитиною.

Марія Монтессорі вказує, що її система є спосіб життя і дотримання цих правил сприяє якісному та щасливому дитинству, та є запорукою розкриття потенціалу дитини.

Безперечна важливість в впровадженні педагогіки Монтессорі це підготовлене середовище. *Підготовлене середовище* - це поєднання навчальних посібників та іграшок: геометричні фігури (конуси, циліндри тощо), рамки, рухлива абетка, таблиці, а також звичайні предмети. Грамотне впровадження та створення необхідного середовища відіграє велику роль у розвитку дитини [7].

Навколишнє середовище відповідає потребам та віку дитини, допомагаючи їй розкрити свій потенціал.

В цьому розвивальному середовищі дитина знаходиться весь день і воно повинно нагадувати домашню атмосферу, де їй доступні всі необхідні матеріали для розвитку, вона отримує різноманітні сенсорні враження та

навчається гратися з різноманітними предметами. Дитина сприймає це середовище несвідомо та свідомо, і виявляє себе у розвинених формах діяльностей [9].

Слід зазначити, що всі матеріали в класах Монтесорі відповідають віку дитини та розроблені для задоволення її пізнавальних потреб.

Деякі з матеріалів мають свої власні відмінні риси, такі як рожева башня з кубиків-секцій, коричневі сходи або червоні штанги, або текстура у вигляді шорстких табличок. Також існують складніші моделі, наприклад глобус з континентами, на якому дитина повинна правильно розташовувати фігурки так, щоб вони вписувалися у форму континенту.

Кожного ранку дитина самостійно обирає завдання за своєю власною інтуїцією. Дитина також може самостійно виршити постановку задач окремо або разом із іншими. З віком активність дітей стає все складіше.

Монтесорі-матеріали мають особливе значення, вони сприяють розвитку моторики та руху у дітей. Малюк вчиться розуміти своє тіло, формує уявлення про нього, покращує взаємодію між очима, руками та ногами, та роблять більш точні та гармонійні рухів. У такий спосіб вони пізнають світ. Поєднання руху з почуттями та враженнями створює основу для розумового розвитку. Діти розвивають низку навичок, самостійно поводячись з предметами. При цьому вони вчать ставити цілі та знаходити відповідні способи їх досягнення, що дуже важливо для розвитку їх самостійності. Монтесорі-матеріали задовольняють спонтанне і ненаситне прагнення дитини до руху. Хоча рухові навички не спрямовані на дидактичні цілі, вони впливають на лінгвістичний, соціальний, загальний, та емоційний розвиток. Завдяки Монтесорі-матеріалам діти цікавляться багатьма речами і мають сильну внутрішню мотивацію, що допомагає їм зрозуміти світ і самих себе [8].

Матеріали Монтесорі сприяють розвитку «зосередженої уваги», яка допомагає виявити глибоке з'єднання між об'єктами через постійні вправи. Цей процес сприяє глибокому розумінню сутності добровільної та самостійної діяльності, матеріали Монтесорі надають можливість контролювати помилки.

Діти повинні бути здатні виявляти свої помилки й коригувати їх. Коли помилка трапляється, вона коригує її, і порядок встановлюється знову. Це навчає ефективності та точності. Матеріали Монтессорі представляють собою посередність між розвивальними іграми та підручниками, створеними з природних матеріалів тут важливо відмітити, що дизайн дидактичних матеріалів Монтессорі залишається незмінним протягом майже 100 років з моменту їх створення [10].

Слід зазначити, що усе це навчальне обладнання обов'язково має бути зроблене лише з природних матеріалів, застосовують породи дерева, залишавши високий стандарт якості для всіх матеріалів Монтессорі, деякі з них дуже складні і тому дорогі у виробництві

Щоб заохочувати самостійне навчання та розвиток різних навичок у дітей, особлива увага приділяється поділенню класів Монтессорі на тематичні зони, кожна з яких має чітку мету і допомагає дітям гармонійно розвиватися.

Так зона життєвої практики містить фрагменти із застібками які навчають навичкам, необхідним для одягання. Вони можуть бути у вигляді рамки з гудзиками або з кнопками, пряжками, застібками, мереживом, шпильками, стрічками та гачками [15].

Зав'язування шнурків, гра з гудзиками та петельками, миття рук, миття посуду, прибирання тощо ці вправи сприяють розвитку дрібної моторики пальців, допомагають розвивати координацію рухів, вправність, самостійність і впевненість. М. Монтессорі казала: «Спочатку ти отримуєш це, а потім це вкладається в твою голову» [12].

Зона сенсорного розвитку спрямована на розвиток органів чуття дітей. Кожна вправа фокусується на одній характеристиці, такій як колір, розмір, форма, текстура, звук чи запах.

Наприклад *Коричневі сходи* розкривають відмінності між двома розмірами і вводять поняття “тонкий, найтонший, тонший” та “товстий, найтовстіший, товстіший” [13].

Рожеві вежі - показують різницю між розмірами і дозволяють розрізняти поняття «великий, найбільший, більший» і «найменший, менший, маленький». Основна мета «Рожевої вежі» це покращити зорове та м'язове сприйняття об'єму та підготувати дітей до математики та ознайомити з десятковою системою числення [14].

Червоні смужки - відображають різницю в розмірах в одній довжині (вимірі) і вводять поняття «найкоротший, найкоротший, найкоротший» і «найдовший, найдовший, найдовший» [16].

Циліндричні блоки використовуються для розвитку м'язів руки, необхідних для написання літер, для розвитку слухових навичок, а також для розвитку здатності розрізняти кольори. Різнокольорові циліндри показують ширину висоту, та об'єм предметів [18].

У зоні розвитку мовлення знаходяться літери які вирізані з шершавого паперу, до них можна доторкнутися, щоб розпізнати контур літери та пов'язати звучання літери з її контуром. Металеві вкладки - це десять арифметичних вкладок різноманітних, геометричних форм. Вкладки мають невелику ручку, щоб їх можна було тримати та пересувати. Обведення контурів вкладок готує руку та око до написання літер так як під час розвитку діти спочатку вчать писати, і тільки потім читати, використовуючи сенсорні принципи [17].

Словниковому запасу вчать завдяки тому, що дорослі називають процеси та предмети, та завдяки використанню спеціальних матеріалів з природи та культури та мови,. Крім того, вони практикують вокалізацію, римування та розповідання історій.

Обично, діти у Монтессорі закладах до шести років вміють читати і писати та починають потрохи розуміти граматичні структури.

У зоні математичного розвитку діти вивчають поняття числа, кількості, та лічби. Матеріали стимулюють дітей класифікувати, порівнювати, та обчислювати. Сенсорні матеріали сприяють подальшому розвитку органів чуття. Завдяки навчанню в математичній області шестирічні діти можуть додавати, віднімати, множити і ділити чотиризначні числа в письмовій формі [19].

Так *Червоні та сині палички* це набір з десяти паличок одного розміру, але кожна розділена на червону та синю частини. Вправи ціма паличками вчать основам лічби і також використовуються для простих арифметичних операцій такі як віднімання, додавання, ділення та множення [20].

Коробки з шпинделями - це дві коробочки з секціями від 0 до 9 які застосовуватися для навчання лічби та кількісним поняттям. Діти розкладають фіксовану кількість шпинделів у відповідну секцію [22].

Золоті намистинки - ці матеріали знайомлять з лічбою, величинами та основними математичними функціями [21].

Геометричні тіла - навчіться візуально і тактильно визначати геометричні фігури. Набори кубиків, сфер, циліндрів, чотиригранних пірамід, прямокутників, еліпсоїдів, конусів та трикутників [18].

У зоні природи і культури діти дізнаються про навколишній світ, від глобального до локального масштабу. Сюди входить матеріал про землю, космос, флору і фауну, континенти, різні країни і їхні культури. Знання надаються у вигляді цікавих історій, творчих завдань та проектної діяльності [17].

Іграшки і матеріали у методі Монтессорі.

Не можна не помітити, що у робочому просторі Монтессорі не знайдуться традиційні іграшки. Натомість, на полицях розташовані дерев'яні циліндри, коробки з різним наповненням, килимки, рамки з гудзиками тощо. Ці предмети привертають увагу дітей, оскільки їх незвичайний вигляд стимулює до досліджень. Кожен матеріал має свою освітню мету, і навчальних можливостей у них багато [22].

Проводячи час з різними матеріалами, дитина вивчає форми, вагу, кольори, фактуру і робить багато цікавих висновків для себе. У групах повинні бути килимки і столи, які можна використовувати як індивідуально, так і в групах. Одне з ключових принципів підготовленого середовища полягає в тому, що діти повинні завжди повертати матеріали на попереднє місце після їх використання.

Так формується почуття порядку, повага до праці інших та, розуміння поняття очікування черги [23].

Таким чином підготовлене середовище сприяє і допомагає дитині розвиватися гармонійно, реалізувати свій справжній потенціал через активну діяльність та гру.

Марія Монтессорі переконувала: «Гра - це робота дитини». Тому, на відміну від традиційних класів, які не дають достатньо часу для природного розвитку особистості, класи Монтессорі дозволяють дітям навчатися у власному темпі, легко та з цікаво, досліджуючи світ через гру [9].

Різнювікова група дітей. У дитячих садках Монтессорі діти віком від 3 до 6 років навчаються в однієї групі. Це допомагає збагаченню досвіду кожного у групі та кращій взаємодії між дітьми. Малюки можуть спостерігати та наслідувати діяльність старших дітей і вчитися на їхньому досвіді. Старші дошкільнята також мають можливість розвивати лідерські навички та ставати наставниками для молодших дошкільнят. Було науково доведено, що взаємне навчання з однолітками є ефективнішим за традиційне навчання під керівництвом вчителя [24].

Безперечна важливість в Монтессорі-освіті має **свобода вибору** і вона розуміється як

1. дитина сама обирає види діяльності.
2. добровільно контролює темп роботи.
3. якщо вона не вирішує вибрати діяльність, вона робить це самостійно, або в групі, або спостерігаючи за діяльністю інших [27].

Марія Монтессорі підкреслює, що діти повинні бути фізично незалежними, використовувати свою силу вибору для побудови самодостатності і вчитися думати самостійно.

Розвиток дітей - це процес, під час якого вони набувають поступової самостійності та незалежності. М. Монтессорі зазначає, що важливо для дорослих розуміти закономірності цього процесу та змінити власну поведінку по відношенню до дітей. Завдання дорослого це сприяти розвитку у дитини

ініціативи, бажання досягати мети та уміння мислити самостійно. Це важлива навичка, яку можна опанувати лише працюючи разом із дитиною.

Наступний постулат Марія Монтессорі це робочий цикл.

Робочий цикл це час, протягом якого діти можуть вільно обирати заняття відповідно до власних потреб. Тривалість циклу варіюється від 1,5 до 3 годин, залежно від віку та особливостей. Це необхідно для того, щоб у дітей поступово розвивалася концентрація [29].

Час може пролетіти непомітно, коли вони поглинуті улюбленою справою. Робочий цикл сприяє самостійності дітей. Педагог просто презентує діяльність, а діти вчаться шляхом помилок та спроб. Всі матеріали дають дітям можливість виявити і зрозуміти власні помилки. Так, коли в Монтессорі-групі дитина розлила водку на підлогу, вихователь спокійно показує дитині, що робити в такій ситуації. Бачачи це, дитина засвоює алгоритм, як у майбутньому самостійно впоратися з питанням. Такі приклади поведінки дорослих формують у дітей, логіку та розуміння причинно-наслідкових зв'язків, адекватне ставлення до помилок [31].

Не можна ефективно впроваджувати педагогіку Монтессорі, якщо вихователь слідує старим методам навчання.

Вихователь має бути обов'язково підготовлений. Тобто, він дотримується принципів філософії Монтессорі-методу, розуміє особливості сенситивного періоду дитини, вміє подати матеріал і, найголовніше, він до кожної дитини ставиться з повагою.

Сьогодні в Україні існують різні варіанти вирішення питання навчання. Фахівців готують у системі спеціальної та вищої освіти, закладах післядипломної освіти, на, семінарах, курсах підвищення кваліфікації, тренінгах, науково-практичних конференціях та поїздках за кордон для обміну досвідом. АМІ (Association Montessori Internationale) міжнародна асоціація Монтессорі надає велике значення навчанню Монтессорі вихователів та наполягає, щоб майбутні вихователі Монтессорі навчалися на спеціальних курсах Монтессорі, які

організуються АМІ, і які гарантують якість навчання та добро обучених фахівців [46].

Підвищення кваліфікації та навчання сприяють вдосконаленню та зростанню професійної майстерності викладачів. Викладання - це постійний пошук нових, методів, засобів і прийомів, і цей процес, ніколи не закінчується і завжди затребуваний системою освіти. Інноваційні процеси розвиваються дуже стрімко, а разом з ними зростає потреба вчителів у здобутті нових знань та вдосконаленні своїх навичок [49].

Хоч М. Монтессорі насамперед працювала з дітьми з обмеженими можливостями, нажаль поки недостатньо уваги приділяється впровадженню методик М. Монтессорі в освітній процес дітей з особливими потребами, які відвідують навчальні заклади з інклюзивним навчанням. З цією метою розроблено програму підвищення кваліфікації «Сенсорне виховання учнів з особливими потребами в інклюзивних класах». Програма орієнтована на, соціальних педагогів, практичних психологів, логопедів, вчителів, загальноосвітніх навчальних закладів та Методичний центр практичної психології і соціальної роботи Державного департаменту освіти ця програма повинна ускорити процес впровадження методики Монтессорі [50].

В Україні створено курс для роботи з дітьми з інвалідністю. Курс включає матеріал з історії розвитку педагогічної системи Монтессорі та Монтессорі-терапії в Україні та світі. Педагоги та вихователі повинні бути ознайомлені з основними принципами та підходами, передбаченими системою, для роботи з дітьми з особливими потребами в системі Монтессорі.

Корекційна педагогіка в інклюзивних класах відіграє важливу роль у професійному розвитку педагогів системи дошкільної освіти та вчителів початкових класів, так само як і Монтессорі-педагогіка, яка сьогодні посідає важливе місце у світовій освіті. Методика Марії Монтессорі використовується в корекційно-розвивальній роботі з метою реалізації позитивної динаміки розвитку дітей з особливими освітніми потребами та відповідно до їхнього віку та освітнього рівня. У процесі вивчення дисципліни педагоги повинні мати

уявлення про особливості розвитку дітей з особливими потребами (ДЦП, СДУГ та аутизм) та способи їх корекції. Дисципліна має широкі міждисциплінарні зв'язки з віковою анатомією та фізіологією, педагогікою, нейропсихологією, соціологією, антропологією, андрагогікою, а також із загальною, дитячою, віковою, педагогічною, медичною психологією, соціальною [1, 2].

Метод розроблений Монтесорі допомагає стимулювати дитину до самоосвіти, саморозвитку та особистісного становлення. Завдання педагога який працює за методом Монтесорі, полягає в тому, щоб допомогти дитині вибрати і слідувати власним унікальним шляхом, організувати власну діяльність, і розкрити та реалізувати свою справжню природу. Але вихователь Монтесорі не працює безпосередньо з дитиною, а за допомогою навчальних матеріалів, різноманітних ігор та пристосувань змушує дитину слідувати за програмою, підготовленою педагогом [52].

На відміну від традиційних шкільних педагогів, педагог Монтесорі не є центром класу. Коли діти навчаються в класі, вчителя рідко можна побачити, він проводить індивідуальні заняття.

Вихователі в школах Монтесорі зазвичай зникають на задньому плані, викликають інтерес, допомагають і ніколи не б'ють дітей. В основному вихователь реагують на основне прохання учнів: «Допоможіть мені зробити це самому». Якщо вихователі хочуть розкріпачити дітей і побачити природний прояв їхніх нахилів, це не означає, що їм достатньо просто знаходитися в кутку класу і спостерігають за дітьми. Очевидно, що дітей не можна розкріпачувати. До будь-якого експерименту необхідна підготовка. Перш ніж дозволити дітям займатися в класі, вчителі Монтесорі готують спеціальне середовище для спостереження за дітьми і спеціальні предмети, з якими діти можуть вільно працювати. Монтесорі казала, що спеціально підготовлене середовище має велике значення для розвитку дитини. Це пов'язано з тим, що справжня свобода дитини пов'язана з освоєнням культурного простору, який значно розширюється, якщо педагог заздалегідь про це подумав. Водночас, якщо дітей оточити книжками, енциклопедіями та лабораторним обладнанням, вони добровільно

візьмуть на себе відповідальність за оволодіння всім цим багатством. Тоді вони сконцентруються на роботі з різноманітними мотивуючими об'єктами без втручання старших або спеціальних навчальних методик [54].

Спостереження за дітьми – є важливим обов'язком кваліфікованих дорослих. На основі спостережень педагоги створюють індивідуальну програму розвитку виховників. Педагоги Монтессорі повинні бути уважними спостерігачами і мати чітке розуміння про рівень розвитку кожної дитини

Спостерігаючи за дитиною, педагоги краще розуміють її готовність до певних видів діяльності, її інтереси і якщо є необхідність, надають непряму допомогу, підказуючи напрямки розвитку.

Педагог визначає, які дидактичні матеріали є найбільш доречними в даний момент. Індивідуальне спостереження дозволяє вихователю допомогти дитині найбільш успішно використовувати матеріал. Педагоги втручаються лише тоді, коли це необхідно. Педагоги повинні бути гнучкими і вміти знаходити відповідні способи допомогти дитині. Діти бачать у вихователях доброзичливих помічників, які завжди поруч, коли вони їм потрібні, але здебільшого вони сприймають їх як людей, які можуть допомогти їм зробити щось самостійно. В результаті, разом зі знаннями, у дітей напрочуд глибоко і міцно розвиваються слух, увага, пам'ять та інші якості [55].

На основі спостереження педагоги здатні зрозуміти і допомогти дітям з їхніми потребами в чутливі моменти. Коли дитина сама обирає собі заняття, інтерес до процесу зростає, а увага довше залишається сконцентрованою.

Дитині важливо знати, що вона завжди може звернутися за допомогою до вчителя або асистента. Якщо дитина не розуміє, як впоратися з певним завданням, вихователь показує покроковий алгоритм дій і спонукає дитину повторити їх самостійно.

2.2 Ефективність впровадження та організація освітнього процесу за методикою Монтесорі в зарубіжних країнах

В останні роки ефективність методу Монтесорі у вихованні дітей була предметом численних наукових досліджень. Встановлено, що вона має значний вплив на розвиток дитини, її когнітивний розвиток, соціальну адаптацію та саморегуляцію. Успіх видатних особистостей, які отримали освіту за цією системою, також є переконливим доказом її ефективності: Ларрі Пейдж та Сергій Брін, засновники Google, Анна Франк, письменниця, Бейонсе, співачка, 16-разова володарка премії «Греммі», Тейлор Свіфт, співачка, Джефф Безос, засновник Amazon.com, Стів Возняк, співзасновник Apple. З ростом популярності методу Монтесорі в суспільстві піднімаються питання про те, чи дійсно ефективність цієї методики виправдана і відповідає її популярності [56].

У 2023 році Матільда Гаужард (вивчала клінічну неврологію та нейропсихологію в Університеті Ліон, Франція) і Соланж Денерво (отримавши ступінь з біоінженерії у Швейцарському федеральному технологічному інституті Лозанни (EPFL), вона здобула докторську ступінь з неврології, поєднуючи неврологію та освіту в Університетській лікарні Лозанни (CHUV-UNIL) у співпраці з CISA (UNIGE)) провели дослідження, в якому порівняли методику Монтесорі та традиційні методи навчання. Дослідження базувалося на поведінкових даних та нейровізуалізації. Основні висновки дослідження були такі:

- Учні, які навчаються в школах Монтесорі, демонстрували вищі досягнення у навчанні, зокрема в математиці, в читанні порівняно з учнями традиційних шкіл.
- У дітей було помічено покращення когнітивних здібностей, розвиток моторних та сенсорних навичок, а також поліпшення сприйняття власного тіла.
- Діти, які навчаються в школах за методикою Монтесорі, показують кращі результати у вирішенні соціальних ситуацій та конфліктів. Вони часто стараються знаходити справедливе та чесне вирішення проблем, ставлячись до

всіх однаково. Крім того, ця категорія дітей краще розуміє емоції та почуття інших особистостей.

- Діти показали високий рівень творчих здібностей, креативному мисленні, у написанні оповідань. и

- Недавні дослідження мозку виявили, що у вихованців, які навчаються у монтесорі-школах, активніше функціонують області головного мозку, відповідальні за розв'язання завдань і виявлення помилок [26].

У 2019 році також Соланж Денерво провела дослідження про вплив монтесорі-освіти на мозок дитини у віці від 6 до 12 років. Це дослідження показало збільшену активність пояснювальної кори, яка взаємодіє з виправленням, усуненням помилок та полегшує сприйняття помилок і їх коригування у дитячому мозку у тих дітей, хто навчається у монтесорі-школах. Подальше дослідження виявило основні фактори, які сприяють розвитку цих частин мозку. І тут велике значення має підход до навчання, а саме відмінність монтесорі-класу від традиційного де:

- Дитини розвиваються у групах різного віку, де вони можуть навчатися одне в одного і ставати менторами для інших. Взаємодопомога сприяє сприятливому середовищу без конкуренції.

- В класі немає покарань або похвал, і дитина не отримує оцінок. Перевага надається порівнянням з власним минулим досягненням.

- Дитина працює безперервно 2-3 години у робочому циклу, а не на короткочасних уроках по 45 хвилин.

- Матеріали, якими користуються діти, допомагають дітям самостійно виправляти помилки, не потребуючи контролю вчителя [58].

Соланж зазначила, що в традиційній освіті існує упередження, що «правильне дорівнює хорошому, а це, в свою чергу, означає, що ти добре справляєшся», і що між студентами існує конкуренція, щоб побачити, хто має найвищі оцінки, найкращі результати та найяскравіші ідеї. Загалом, традиційна система діє в режимі конкуренції і не вміє вчитися на невдачах інших. Це тому, що святкуючи невдачі інших, ви стаєте на крок ближче до перемоги. Далі вона

запитує, який сенс у правоті, якщо ти у ній сам? І чи багато можна дізнатися правдивих фактів на самоті? [26].

Соланж підтверджує, що у діти співпрацюючи один з одним, з іншими, вони можуть співпереживати чужим помилкам, відчувати, що їхні помилки - це їхні власні помилки, і можуть допомогти вирішити більше проблем. Як результат, вони можуть більше вчитися, більше досліджувати і більше розвиватися. Гнучкість також важлива, оскільки дозволяє їм приймати різні перспективи і бачити різні ідеї з різних точок зору. Діти, які відвідують заклади Монтесорі, мають більш гнучке мислення, що, ймовірно, пов'язано з груповою діяльністю. Дослідження також вкотре довело, що діти швидше вчаться у дітей, ніж у інших дорослих. Зокрема, при повторенні поведінки діти краще і точніше відтворювали поведінку, яку їм показували однолітки, ніж дорослі. Діти також зазначали, що вчитися у однолітків було цікавіше і захоплююче, ніж у дорослих [26].

Важливість усіх цих соціальних навичок не можна недооцінювати. Це пов'язано з тим, що дослідження показують, що соціальна тривожність серед дітей вже зростає хвилеподібно.

Однією з причин цього можуть бути виконавча функція мозку. Це функція лобової кори головного мозку, яка керує всім, що пов'язано з критичним мисленням, логікою та розумовим навантаженням. Вона дуже важлива і має вирішальне значення. Згідно з останніми дослідженнями, діти зараз перевантажують цю кору і виконавчу функцію мозку загалом.

Соланж в своєму дослідженні підтверджує що як наслідок, творчість також занепадає. Креативність це здатність створювати щось нове, те, чого раніше не існувало, виходити за межі встановлених правил - помилятися. Адже вихід за межі системи вважається помилкою в очах системи. Саме так створюються інновації. Тому, враховуючи тенденцію до перевантаження виконавчої функції, розвиток інновацій знаходиться під загрозою, адже діти не мають достатніх ресурсів для творчості, а отже, і для розвитку [26].

Підтримка балансу між творчою та виконавчою функціями мозку є надзвичайно важливою. Інакше мозок буде або перевантажений вирішенням проблем, або матиме багато ідей, але не зможе втілити їх у життя. Якщо ви маєте хороший баланс, ви можете втілювати ідеї, які у вас виникають, у життя.

Соланж підкреслює у своїй роботі, беззаперечний є той факт, що освіта Монтессорі перевершує сучасну традиційну освіту з точки зору гармонійного розвитку мозку. Однак Соланж запитує, чи може освіта Монтессорі впливати на національні системи освіти? І відповідає, що да, може. І це підтверджується історіями успіху швейцарських дослідників [26].

Доктор Соланж стверджує, що існує лише три умови, які необхідно виконати, щоб покращити результати розвитку мозку дітей у традиційній освіті. Це наступні три умови:

1. Усунути осуд із взаємодії з дітьми. На даному етапі неможливо звільнити державну систему від оцінювання, але можна усунути судження, пов'язавши оцінювання лише з фактами.

2. Збільшити час, відведений учням на написання тестів і вивчення предмета в цілому; навчання в парах, а не на одному уроці

3. Дозволити учням вчитися та взаємодіяти один з одним у класі [26]

Є ще ряд наукових досліджень, в яких розкрито ефективність методу Монтессорі. У 2019 році група французьких дослідників на чолі з Філіпом Клутьє дослідила вплив Монтессорі-освіти на когнітивний, академічний, та соціальний розвиток 176 дітей віком 5-6 років з неблагополучних районів [5].

Ось основні висновки які були зроблені:

- Діти в групах Монтессорі в державних закладах краще читали, ніж діти у звичайних групах.

- Метод Монтессорі показав свою користь в навичках та розумінні прочитаного лише під кінець третього року навчання.

- Спостерігалися досягнення у соціальних навичках, виконавчих функціях мозку та математиці, більш усього у приватних закладах Монтессорі.

У статті Анджелін Ліллард (дослідник з Університета Вірджинії США), опублікованій у 2019 році наводяться дані про ефективність методу Монтессорі у порівнянні з різними методами навчання [30]. Зокрема :

- випускники Монтессорі-шкіл з більшою ймовірністю вступають до престижних університетів;
- педагоги в закладах Монтессорі мають високий рівень задоволеності роботою;
- метод Монтессорі-педагогіки більше відповідає останнім дослідженням у галузі психології дитячого розвитку [24].

У 2017 році дослідниця з Лондоського університету Хлоя Маршалл провела огляд досліджень про метод Монтессорі [43].

Під час дослідження було проаналізовано понад 30 наукових статей на цю тему. Результати дослідження:

- діти, які отримують Монтессорі-освіту, показали кращі результати в читанні, письмі, арифметиці, активізації виконавчих функцій мозку та соціальній взаємодії, ніж діти, які отримують інші види освіти;
- результати досліджень показують, що матеріали з життєвої практики позитивно впливають на моторний розвиток дітей;
- учні показали вищу внутрішню мотивацію;
- задокументовано позитивні ефекти використання фонологічних технік у навчанні грамоти;
- монтессорі-матеріали з сенсорного та математичного розвитку відповідають сучасним рекомендаціям щодо викладання математики.

Привертають увагу дослідження Анджелін Ліллард. У цьому дослідженні порівнювалася ефективність трьох типів дошкільної освіти: класичної Монтессорі, додаткової Монтессорі та традиційної освіти. У дослідженні взяли участь 172 дитини віком від 3 до 6 років [31].

1. Діти, які отримували класичну освіту за методикою Монтессорі, мали значно кращі показники виконавчої функції порівняно з іншими групами (розмір ефекту 0,18).

2. Діти, які отримували класичну Монтессорі-освіту, також швидше розвивали навички читання та словниковий запас (розмір ефекту 0,05 та 0,06).

У 2006 році дослідники Анджелін Ліллард та Ніколь Елс-Квест провели оцінку ефективності освітньої програми Монтессорі [32].

У дослідженні взяли участь 53 контрольні та 59 експериментальних Монтессорі-груп віком від 5 до 12 років. Результати для 5-річних дітей показали теж вищі результати з читання та математики; кращий розвиток соціального інтелекту; більш розвинене критичне мислення та виконавча функція мозку; та 80% дітей пройшли тест на «хибні переконання».

Результати для 12-річних дітей виявили, що діти писали більш творчі та структурно складні твори; вони обирали більш проактивні стратегії для вирішення соціальних проблем; та відчували більший зв'язок зі шкільною спільнотою.

Усі ці дослідження ще раз підтверджують корисність та ефективність методу Монтессорі та переконують в цьому суспільство.

Сьогодні метод Монтессорі набуває все більшої популярності в усьому світі: у 2021 році в світі налічувалося 22 000 шкіл, а у Франції - близько 300. Французький дослідник Жером Прадо, (науковий співробітник CNRS з Дослідницького центру нейронауки в Ліоні-CRNL) провів наукове дослідження, в Ліоні, та намагався відповісти на це питання (згідно з статтю опублікованою в National Library of Medecine).

Протягом трьох років половина груп дитячого садка перейшла на навчання за методикою Монтессорі, тоді як інша половина продовжувала навчатися за традиційною системою. Дітей розподілили в один тип класів і спостерігали за ними вчені. Дослідники порівнювали ріст дошкільнят, які навчалися за методикою Монтессорі, з дошкільнятами, які навчалися за традиційною методикою (176 дітей у віці 5-6 років). У травні 2021 року результати дослідження були опубліковані в журналі Child Development [54].

Згідно з цим дослідженням, Джером Прадо визначив, що єдина відмінність між дітьми, які навчалися за методикою Монтессорі, і тими, хто навчався за

звичайною програмою, полягала в розумінні прочитаного, та в рівні навичок читання, і що діти в класі Монтессорі досягли кращого розуміння прочитаного, та результату у читанні ніж діти в звичайному класі, наприкінці основного розділу [51].

Цікаво, що ці кращі показники читання були порівнянними з показниками дітей з більш благополучних сімей, які відвідують приватний дошкільний заклад Монтессорі. Це пояснюється тим, що діти в цих приватних дошкільних закладах, як правило, мали кращі результати за кількома іншими показниками, ніж діти в державних дошкільних закладах, що підтверджує вплив соціальної та економічної нерівності на раннє навчання.

Іншими словами, навчальна програма Монтессорі допомогла пом'якшити вплив цієї нерівності на ранню читацьку успішність.

Але згідно з висновками ряду дослідників з США які провели дослідження і оцінку освіти Монтессорі у державних школах Південної Кароліни де порівнюючи учнів, які навчалися за методикою Монтессорі, та учнів, які не навчалися за цією методикою, дослідники дійшли висновку, що учні, які навчалися за методикою Монтессорі, мали кращі результати з математики та суспільствознавства, а також вищий рівень креативності та уяви. Крім того, учні, які навчалися за методикою Монтессорі, краще відвідували школу і мали кращу поведінку [52].

Привертають увагу дослідження, які свідчать про позитивний ефект методів Монтессорі на розвиток дітей, так згідно статті опублікованої в журналі **ANAE** (Neuropsychological Approach to Learning in Children), опубліковану в 2015 році, написану **S. Dévervaud i E. Gentaz** яка базується на результатах досліджень, проведених у різних країнах у період з 2000 по 2014 рік. У цьому документі узагальнено результати досліджень, які вивчали вплив методу Монтессорі на когнітивний та соціально-емоційний розвиток дітей. Висновки цих досліджень загалом вказують на те, що метод Монтессорі позитивно впливає на соціальну та емоційну поведінку, академічну успішність і творчість учнів [49].

Якщо ми говоримо про загальні корисні ефекти метода Монтесорі, у дослідженні, проведеному Lillard та Else-Quest (2006), випадковим чином розподілили учнів між Монтесорі і традиційною освітою. Дослідники проаналізували академічну та когнітивну успішність і просоціальну поведінку 112 учнів у віці від 5 до 12 років. Результати показали, що у віці 5 років діти з групи Монтесорі показали значно кращі результати, ніж діти з контрольної групи, особливо в читанні, математиці та одному з тестів виконавчих функцій. Крім того, діти в групі Монтесорі продемонстрували більше стратегій вирішення конфліктів і більш активну співпрацю під час гри. Тести на словниковий запас не виявили суттєвих відмінностей між двома групами. Діти, які отримували освіту за методикою Монтесорі, показали значно кращі результати в академічному тесті, що оцінює творчість у письмі та складність структури речень. Що стосується соціальних навичок, учні Монтесорі-школи продемонстрували позитивні стратегії вирішення конфліктів і сильне почуття приналежності до шкільної спільноти [42].

Були проведені дослідження конкретних корисних ефектів дослідниками Безансоном і Любартом у 2007 році, вивчали вплив різних методів навчання на вербальну та художню творчість. У дослідженні взяли участь 211 учнів віком 7-12 років, які протягом двох років відвідували традиційну або альтернативну школу у Франції (школи Френе та Монтесорі). Креативність історій та малюнків оцінювали п'ять суддів, звертаючи особливу увагу на легкість, з якою діти могли відповідати на запитання. Результати показали, що діти, які отримували освіту за методикою Монтесорі, були більш креативними, ніж ті, хто отримував освіту за методикою Френе або традиційну освіту. Крім того, креативність зростала з віком і, як виявилось, мала більший вплив на дівчаток [40].

У дослідженні Rathunde і Csikszentmihalyi (2005) Емоційні характеристики дітей, які навчаються за методикою Монтесорі, вивчалися в порівнянні з дітьми, які відвідують традиційні школи в США. Дослідники звернулися до 290 учнів у віці 12-14 років і попросили їх заповнити анкету самооцінки. Загалом, учні з групи Монтесорі отримали вищі бали за соціальними та емоційними

опитувальниками, пов'язаними з академічною успішністю, ніж учні з контрольної групи. Це свідчить про те, що учні демонстрували більш розвинені емоційні реакції, відчували себе більш енергійними, мали сильнішу внутрішню мотивацію і виявляли більший інтерес до навчання. Не було виявлено значущих відмінностей між двома групами щодо неакадемічної діяльності [46].

Для повнішої характеристики питання було вивчено роботи ще декількох дослідників.

Так у дослідженні вченого Бюна та його колег (2013), де вивчалися рухи дітей, які отримують освіту за методикою Монтесорі, у порівнянні з рухами дітей, які отримують традиційну освіту. За рухами 150 чотирирічних дітей у восьми традиційних і дев'яти школах Монтесорі в Колумбії спостерігали за допомогою акселерометрів. Результати показали, що діти, які отримують освіту за методикою Монтесорі, загалом менш сидять під час уроків, після уроків і впродовж дня [44].

У дослідженні Дорманна та його колег (2007) порівнювали дві групи старшокласників, які закінчують державні загальноосвітні школи в Мілуокі (Сполучені Штати Америки): групу з традиційним навчанням і групу з навчанням за методикою Монтесорі (віком від 3 до 12 років). Особливу увагу було приділено рівності груп за соціально-економічним статусом, статтю, віком, расовою та етнічною приналежністю. Загалом 402 учні пройшли тестування з навчальних предметів і загальноосвітніх навичок, а також були враховані їхні середні бали. Результати показали, що учні Монтесорі-груп показали значно кращі результати з математики та природничих дисциплін. Однак в інших тестах не було виявлено суттєвих відмінностей [48].

Згідно дослідження, проведеному Ліллардом у 2012 році, було виявлено, що вибір типу школи - «традиційна Монтесорі-освіта» або «освіта під впливом Монтесорі» - має значення. Рівень впровадження методики Монтесорі має вплив на розвиток когнітивних навичок у галузях читання, математики, лексики та соціальних навичок. Так, дослідження показали, що діти, які отримали освіту за методикою Монтесорі, мають більш розвинені творчі здібності, соціально-

емоційні та моторні навички, ніж діти, які отримали звичайну освіту. Усі ці вивчення чітко показують, як навчальне середовище та методи впливають на емоційний, нейрокогнітивний, та соціальний розвиток дитини [22].

Однак для підтвердження цих поведінкових даних і кращого розуміння їхнього впливу необхідні подальші дослідження в галузі психології та неврології. Такі дослідження могли б вивчити вплив педагогіки Монтесорі на мозок і забезпечити більш детальне розуміння того, як така педагогіка впливає на розвиток дітей.

Численні дослідження показують, що педагогіка Монтесорі має позитивний і значний вплив на соціальні навички та академічну успішність. Іншими словами, вона сприяє розвитку розуміння соціальних ситуацій, здатності вирішувати соціальні проблеми або вміння ставити себе на місце інших, порівняно з іншими освітніми методами. Різні аспекти методу Монтесорі сприятимуть розвитку цих соціальних навичок. Наприклад, цінність співпраці над конкуренцією, заохочення взаємоповаги та взаємодії.

Усі ці дослідження демонструють ефективність методу Монтесорі. Цей метод Монтесорі (заснований на сенсорно-моторному вивченні графемно-фонематичних відповідностей і письмовій виробничій діяльності) може бути використаний навіть вчителями, які не мають широкого досвіду з цим методом.

Критики Монтесорівського методу переконані, що він не готує їх до реального життя і надає дітям занадто багато свободи. По-перше, свобода вибору у системі освіти Монтесорі не означає безладдя. Діти обмежені вибором лише доступних матеріалів, якими користуються з урахуванням їх потреб, віку та спрямованостей на опанування певних навичок, а педагоги контролюють прогрес кожної дитини та фіксують його результати. По-друге, така свобода й незалежність готують малюків до дорослого життя, вчить прийняттю рішень та взяття на себе відповідальності [50].

Метод Монтесорі часом зводять до застарілого та неефективного. Проте численні сучасні дослідження підтверджують результати спостережень самої

системи Монтессорі. Показником ефективності цього методу є щасливії, розумнії, целеспрямованії, та впевненії діти.

Метод виховання дітей Марії Монтессорі - ідея незалежного дитинства на противагу традиційному навчанню - знайшов багато прихильників у всьому світі. Марія Монтессорі активно пропагувала свій метод, а її наступники, прихильники продовжували поширювати його по всьому світу.

На жаль, багато сучасних шкіл, які носять ім'я Марії Монтессорі, не повністю використовують її методи. Деякі заклади освіти взагалі не дотримуються принципів самостійності дитини або не застосовувати педагогіку Монтессорі, а це може вплинути на результативність навчання.

Відсутність послідовного підходу до застосування методу Монтессорі також пояснює, чому оцінка його ефективності розходиться і часто не виявляє переваг порівняно з іншими освітніми системами. Проте багато людей визнають, що концепція Монтессорі потребує адаптації до технологічних змін та соціальних. Наприклад, Марія Монтессорі не могла передбачити електронну технологію та її роль у сучасному освітанстві. Однак, успішний довгостроковий слід кроком Монтессорі підтверджується тим, що понад 100 років з моменту відкриття першої школи методика ще завдає хвилюючих дебатов серед педагогів і стимулює дослідників досліджувати її ефективність. З огляду на найновіші задовольнячі результати обговорення навколо методики Монтессорі продовжуються [55].

Розглянемо впровадження педагогіки Монтессорі у зарубіжній освіті.

Метод [Монтессорі](#) почав практикуватися в Сполучених Штатах відразу після його винаходу.

У 1915 року з нагоди відкриття [Панамського каналу](#) М. Монтессорії була запрошена взяти участь у [Панамсько-Тихоокеанській міжнародній виставці](#) у Сан-Франциско де вона змогла розповісти та продемонструвати присутнім сутність свого освітнього підходу до навчання дітей. Її ідеї були сприйняті суспільством позитивно. Думка шановливого підходу до дитини як до

особистості, віра в те, що дитина сама формує свої знання, прийшли присутнім до вподоби [43].

Подальші роки М. Монтессорії відкрила в США низку своїх шкіл. Але це захоплення щодо методу Монтессорі нажаль було недовгим. Вільям Херд Кілпатрік який був головною фігурою в [прогресивному освітньому](#) русі початку 20 століття, американський педагог, колега, учень, та наступник [Джона Дьюї](#) (американського [філософа](#), [психолога](#) та реформатора освіти який був одним із найвидатніших американських учених першої половини ХХ століття) [52].

В.Х. Кілпатрік був прихильником теорії освіти Джона Дьюї, він різко розкритикував в *«Дослідженій системі Монтессорі»* (1914). що сприяло поступовому зникненню шкіл Монтессорі у США і до 1920 року вони практично зникли [55].

Джона Дьюї був прихильником використання державного примуса, як колективіст він вважав що це допоможе правильно «соціалізувати» дітей. Хоча деякі Ідеї Дьюї могли бути схожі з концепцією концентрації уваги Монтессорі, але Дьюї не був зацікавлений у вихованні незалежної особистості. Він культивував залежність навчальних закладів від держави [51].

Як слід, відсутність конструктивної критики педагогіки Монтессорі, її концепція психологічного розвитку де вона наголошує, що спочатку розвивається сенсорика у дитини і тільки потім інтелект, ці ідеї не знайшли підтримку з вивченням проблем дитинства американськими вченими, які спеціалізувалися на емоційному та соціальному розвитку взаємовідносин, також факт того, що навчальні заклади М. Монтессорі повинні були фінансуватися з приватних джерел, робило доступними ці школи лише для дітей заможних сімей, також М. Монтессорі наполягала використання її педагогіки у роботі з дітьми, Усі ці причини призвели до того, що школи Монтессорі почали закриватись [54].

Активне відродження шкіл за методом Монтессорі відбулося лише після 1960 року, коли [Ненсі Маккормік Рамбуш](#) (американський педагог, яка заснувала

Американське товариство Монтессорі в 1960 році.), яка працювала з М.Монтессорі в Європі, поїхала до США [50].

Ненсі Маккормік Рамбуш вважала, що для того, щоб метод Монтессорі сприймався серйозно в Сполучених Штатах, він повинен бути інтегрований в існуючу систему американської освіти, а не існувати поза нею. Рамбуш була провідним прихильником модифікації методу Монтессорі відповідно до американської культури. Хоча вона вважала, що Монтессорі-освіта в Америці повинна починатися з класичної моделі, створеної Марією Монтессорі, вона прагнула більшої гнучкості в матеріалах, які використовуються для навчання учнів, віку, в якому учні повинні оволодіти певними навичками, і ролі католицизму в Монтессорі освіти [52].

Щоб американізувати метод Монтессорі та зробити його актуальним для популярної культури того часу в 1960 році Ненсі Маккормік Рамбуш засновала Американське Товариство Монтессорі (AMS) [41].

Все більш стали відкриватися школи Монтессорі. Так у 1958 році школа Вітбі була заснована в Грінвічі, штат Коннектикут, як перша школа AMS Монтессорі в США, після чого в 1960 році відбулося відкриття школи Софії Монтессорі, яку відкрив письменник, режисер, кіноактор, Том Лафлін. Поступово школи Монтессорі поширювалися по усій США [23].

І вже у 1970 році була відкрита філія АМІ у США, У 1967 році між AMS і АМІ виникла суперечка щодо торгової марки щодо використання терміну «Монтессорі» [36, 37].

Під час напружених дебатів між AMS і АМІ стало зрозуміло, що американська освітня спільнота потребує в розробити власну адаптовану систему Монтессорі щоб не залежати від європейського тлумачення методу-Монтессорі. Дискусії про угоду між AMS і АМІ продовжувалися аж до 1963 р., поки Американське Монтессорі-грамадськість не стало незалежною і самостійною організацією. У той же час педагогічна та батьківська громадськість постійно коливалися між вибором: шкільним чи батьківським методом Монтессорі [36, 37].

перевагу. Усе це поступово сприяло згасання інтересу до педагогіки М. Монтесорі наприкінці 60-х рр [36, 37].

Комітет з судових розглядів та апеляцій у сфері торгових марок і патентів вирішив цей конфлікт, він відмовив в наданні ексклюзивного використання терміну «Монтесорі» будь-якій окремій організації «Монтесорі», вважаючи, що «термін «Монтесорі» має загальне значення. та/або описове значення» [30].

Оскільки не існує єдиного реєстру чи навіть єдиного визначення того, що таке школа Монтесорі, існує певна суперечка щодо кількості приватних шкіл Монтесорі в Сполучених Штатах. Оцінки коливаються від трохи менше 4000 до понад 8000. Існує близько 250 державних і 120 частних шкіл, які включають програми Монтесорі. Більшість приватних шкіл мають початкову програму (від 3–6 років) і часто нижчу початкову (6–9 років). Програми старшої початкової школи (9–12 років) менш поширені, хоча приблизно кожна восьма школа матиме таку програму. У цей час молодші та середні школи Монтесорі зустрічалися рідко [54].

Першу державну середню школу Монтесорі в країні, [Кларка Монтесорі](#), розташовану в Цинциннаті, штат Огайо, було відкрито в 1994 році [23].

У державному секторі спостерігалася поступова тенденція до зростання інтересу до Монтесорі-педагогіки. В цілому, було чотири хвилі впровадження Монтесорі-освітньої педагогіки в суспільство, кожна з яких відповідала в рівній мірі різним соціальним, політичним умовам, що вплинули на розвиток освітньої культури [52].

Перша хвиля відбулась у 1911р.– 1917 р. почалося у другому десятилітті 20го століття з освітніми програмами, вони були або розробленими спеціально для обслуговування заможного населення з високими потребами або повністю публічними,. У 1913 році Кетрін Мур відкрила державну школу Монтесорі в Лос-Анджелесі; а в 1915 році реформатором Альви Вандербільта була розроблена безкоштовна освітня програма Монтесорі [25].

Друга хвиля з 1960 р. – 1975 р. До 1960-х років друга хвиля інтересу до Монтесорі почалася спочатку у заможних прошарках суспільства. Нове

покоління батьків середнього класу із вищою освітою, прагнули «найкращого» для своїх дітей, вибирали незалежні Монтессорі-заклади. Війна з бідністю у США також сприяла швидкому розширенню Монтессорі-закладів. Монтессорі педагогіку визначили ефективною моделлю для застосування в програмах Head Start, Get Start та інших програмах подолання бідності [56].

У США інтенсивно розвивається гуманістична психологія (К. Роджерс, А. Маслоу, А. Олпорт), це створює умови які сприяють відродженню інтересу до освітньої педагогіки М. Монтессорі. Опублікував три основні праці М. Монтессорі – «Монтессорі-метод», «Монтессорі-матеріал», «Спонтанна діяльність в освіті»– її педагогічна система стає більш доступною та зрозумілою педагогу [53].

Третя з 1975 р.–1989 р. З 1975 року оскільки боротьба з бідністю у США змістила акцент на дискримінацію, у державному секторі сфера застосування Монтессорі-педагогіки розширилася.

На даний час американські педагоги, що знаходяться під впливом ідей Монтессорі, глибоко розглядають такі питання, як створення унікального неповторного соціального освітнього простору життя, виховання і тренування. Реалізація програм розвитку освітніх установ, що дозволяють вчителям займатися інноваційною діяльністю, морально і матеріально стимулювати їх новаторство, інноваційні пошуки підтримувати різні форми педагогічної творчості.

Остання хвиля почалася в 1990 році і ще не закінчилася. Зараз ми переживаємо четверту хвилю сильного інтересу до методу Монтессорі набуваємо швидке поширення Монтессорі-педагогіки в суспільстві, і відповідне зростання Монтессорі-педагогіки як освітнього підходу. З моменту появи приватних шкіл на початку 1990-х років, з розширенням можливостей навчання в багатьох міських районах, у батьків і педагогів зростає попит на альтернативи звичайним державним закладам [21].

За останні п'ятнадцять років інтерес до навчання Монтессорі зріс ще більше порівняльно з іншими роками. Особливо він очевидний у зростанні

досліджень педагогіки Монтесорі та відкритті нових освітніх закладів Монтесорі. Таке зростання кількості освітніх програм Монтесорі став очевидним не лише в приватному, а й у державному секторі, де, з 2000 року було відкрито понад 300 нових державних освітніх програм Монтесорі.

Ця коротка інформація, яка є частиною серії звітів, натхненних Монтесорі-переписом США, ґрунтується на дослідженні, проведеному Мірою Дебс, науковим співробітником NCMPS і докторантом із соціології Єльського університету [54].

Не можна не відмітити, що не зважаючи на зріст популярності, сьогодні школи Монтесорі та педагоги США стикаються з багатьма проблемами: від найму та утримання вчителів до політики та правил, які перешкоджають педагогіці Монтесорі. Існують випадки коли програми припинялися через нестачу педагогів або відсутність підтримки з боку директорів і інспекторів. Що вказує на постійну потребу в конвеєрі публічно сертифікованих педагогів, які пройшли підготовку за методикою Монтесорі, а також продовження залучення директорів та інших зацікавлених сторін.

Монтесорі-педагоги також повинні орієнтуватися у світі, який значно відрізняється від того, який був більше 100 років тому, коли вперше зародилася освіта Монтесорі, і знаходити способи адаптації, залишаючись вірними філософії Монтесорі.

У 2020-2021 навчальному році багато педагогів у США залишили освітню нишу. Один з чотирьох педагогів пішов, порівняно з один з шості педагогів, які пішли за роки до пандемії коронавірусу [34].

Незважаючи на нестачу національних даних щодо приватних закладів і закладів Монтесорі у США, багато педагогів, не тільки педагогів Монтесорі, залишають сферу освіти через емоційне виснаження, сильний стрес, робоче навантаження та нестачу підтримки і ресурсів [34]. У багатьох країнах майже половина нових педагогів залишають сферу діяльності протягом перших п'яти років викладання [57].

Для Монтессорі-педагогів невідповідність між вимогами і тиском, що висуваються до них, і принципами педагогіки Монтессорі призводить до високого рівня стресу [44].

Проблема підбору педагогів у Сполучених Штатах ще більше ускладнюється обмеженістю даних про расову та етнічну приналежність недавніх випускників Монтессорі-шкіл. Освітні програми і педагоги отримавши федерального фінансову допомогу у Сполучених Штатах, показують, що у 2022 році близько 65% педагогів, які отримали ступінь монтесорі або свідоцтво про вступ, були білими. Інші 11 осіб склали 15%. іспаномовних чи латиноамериканців, 5% азіатів, 4% чорношкірих чи афроамериканців кілька американських індіанців, уродженців Аляски та тихоокеанських островів.

Нещодавнє опитування показало, що хоча моральний стан вчителів і зростає, він все ще відносно низький. Дослідницький центр EdWeek опитав майже 1200 педагогів і виявив, що моральний стан педагогів майже подвоївся за 1 рік — від 12% до 20% педагогів повідомили, що вони «задоволені» своєю роботою [40].

Нещодавно AMS та Міжнародна асоціація Монтессорі Сполучених Штатів (АМІ/США) спільно провели [U40 для Future Summit 2023](#) в Орландо, штат Флорида, де 40 інноваційних Монтессорі-педагогів віком до 40 років зібралися для співпраці один з одним. Учасники з усього світу обговорювали загальні теми досліджень, технологій, справедливості та обізнаності [58].

Під час саміту були запропоновані ініціативи для майбутнього впровадження та розвитку Монтессорі руху у США які базувалися на імпульсі підвищення морального духу педагогів. Починаючи з спілкування в спільноті один з одним і глибоких роздумів про проблеми, з якими сьогодні стикаються Монтессорі-педагоги, групи ділилися своїм досвідом і обговорювали ідеї для розробки потенційних нових ініціатив.

Американське Монтессорі-Товариство (AMS) опублікувало [звіт про вплив на громаду за 2024 рік](#), в цьому документі, висвітлюються ініціативи,

досягнення та майбутні цілі організації, він демонструє глибокий вплив AMS та її членів за останній рік та свідчить відданості та спільних зусиль усіх тих, хто об'єднався для подальшого розвитку педагогіки та філософії Монтесорі [33].

Одним із основних моментів звітує важливість зусиль AMS у галузі освіти та професійного розвитку. AMS вклала значні кошти навчальні програми, спрямовані на те, щоб навчити Монтесорі-педагогів базовим навичкам, знанням, які необхідні для створення багатого навчального середовища [58].

Загальні ідеї, розроблені на саміті U40, включають підтримку та інновації Монтесорі педагогів в галузі педагогіки та навчальних програм Монтесорі. Представники Монтесорі педагогів усіх рівнів можуть зміцнити рух Монтесорів у цих важливих тематичних галузях.

Монтесорі-людина у всіх рівнях національних та міжнародних Монтесорі-організацій працюють спільно, щоб просувати Монтесорі-освіту вперед [36].

Таким чином аналіз американської психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що це педагоги-дослідники дають високу позитивну оцінку дітям, які навчаються чи закінчують школу Монтесорі. Важливо відзначити те що, що система Монтесорі набуває поширення у приватних, а й у державних школах США.

Головна відмінність приватних шкіл від державних у США, полягає у відсутності можливості для кожного учня державної школи користуватися всіма видами освітніх послуг, що надаються, через брак фінансування. Приватні школи Монтесорі, на думку американських педагогів-дослідників, забезпечують своїх учнів великою різноманітністю освітніх програм і мають набагато кваліфікованіших викладачів, ніж державні.

За свідченням американського педагога Д. Міллера, діти, виховані у системі Монтесорі, значно краще адаптуються до нових умов. Вони вміють працювати індивідуально та у групах. Оскільки з раннього віку їх спонукали приймати рішення самостійно, вони здатні вирішувати найважчі проблеми,

вміють у складних ситуаціях робити вибір та добре розпоряджатися своїм часом. Дитина в школі Монтесорі здатна діяти незалежно від дорослого, завжди доброзичлива у відносинах з оточуючими, здатна концентруватися протягом тривалого часу, робить правильний вибір діяльності, що сприяє його саморозвитку [47].

Нині у світі налічується кілька тисяч шкіл Монтесорі. У США та Європі працюють спеціальні підприємства, які випускають дидактичні матеріали Монтесорі. Як частина цивілізованого світу, США стали однією з перших країн, які прийняли до використання гуманістично спрямовану педагогічну систему М. Монтесорі.

Для обширності досліджень та висвітлення цієї теми, розглянемо розвиток та впровадження педагогіки Монтесорі у Франції.

У Франції перша школа Монтесорі з викладанням французькою мовою була відкрита в Рубе в 1946 році, а в 1972 році з'явилася двомовна французько-англійська школа в Парижі [32].

До 2022 року буде створено близько 300 шкіл, у тому числі 91 школа, акредитована Французькою Асоціацією Монтесорі (AMF) і 48 - Міжнародною асоціацією Монтесорі. Більшість з них не мають контрактів з державою, а три школи працюють за контрактом з державою; у 2015 році була створена громадська асоціація Монтесорі з метою впровадження цієї методіки в національну освіту. Зростання популярності цієї методіки привело до того, що перша французька мережа корпоративних і державних дитячих садків придбала міжнародні школи Монтесорі і розвинула власну мережу в 2018 році [38].

Мануель Пенін, директор Коледжу Монтесорі в Ліоні, описує педагогіку Монтесорі як універсальну, вже інноваційну 150 років тому, та все ще адаптовану до потреб дітей і 50 років потому. Метод Монтесорі допомагає дітям стати учасниками людського світу, оскільки вони вчаться діяти відповідно до своїх вроджених якостей. Але в альтернативних закладах більше уваги приділяється індивідуалізації, що, в свою чергу, може визвати труднощі про спільне життя. Наприклад, Сандра Ріпамонті, нейропсихолог, що спеціалізується

на проблемах навчання дітей, помітила, що діти Монтессорі більш відкриті та щасливі під час навчання, але коли вони потрапляють у професійний світ, вони можуть відчувати дистрес, оскільки приносять цінності та стандарти, які їхні співробітники не завжди поділяють [42].

Однією з проблем методу Монтессорі є соціалізація. Метод Монтессорі - це дуже індивідуалістична модель, де учні повинні навчатися самостійно і у власному темпі, а також проводити семінари за власним вибором, виключаючи колективну діяльність. У довгостроковій перспективі ця тенденція до індивідуалізації може призвести до більш фрагментованого суспільства [46].

У Франції Французьке Монтессорі-товариство було засноване в 1950 році пані Марією Монтессорі та пані Жоржеттою Бернар, це загальна асоціація, яка існує з 1901 року і з самого початку була пов'язана з Міжнародною асоціацією Монтессорі (АМІ). Вона не залежить від будь-якого політичного чи релігійного руху та має схвалені АМІ навчальні центри для педагогів (Institut Supérieur Maria Montessori та Montessori Francophonie Training Center), АМФ є частиною міжнародного руху Монтессорі [37]. Місія АМФ полягає у захисті прав дитини, підкреслюючи природний характер психологічного розвитку дитини та гарантуючи захист її особистості. Пропагувати методологію, започатковану Марією Монтессорі, та підтримувати освіту, розроблену як «допомога на все життя», поважаючи основні потреби та ритм життя дитини, а також приймаючи дитину в середовище, підготовлене для її гармонійного розвитку на кожному етапі зростання. Поширення руху Монтессорі та сприяти визнанню закладів Монтессорі у Франції

Для цього АМФ [44]:

- Інтегрує ці заклади шляхом підписання «Хартії закладів Монтессорі у Франції», підготовленої АМФ та Вищою нормальною школою Марії Монтессорі.
- Відкриває нових навчальних закладів та надавати підтримку проєктів.
- Підтримує існуючих шкіл та вчителів.
- Організує конференцій, симпозіумів, зустрічей, дослідницьких днів та сесій професійного розвитку.

- Розвиває партнерські відносини із зацікавленими сторонами в галузі освіти та дослідницькими групами.

Іншими словами, Фонд Монтессорі у Франції підтримує організації та установи, які сприяють поширенню та впровадженню методу Монтессорі у Франції.

В навчальних центрах для педагогів (Institut Supérieur Maria Montessori та Montessori Francophonie Training Center) вчителі Монтессорі проходять підготовку, щоб стати кваліфікованими вчителями Монтессорі та отримати диплом АМІ, який поважають у всьому світі за його надійність, високі стандарти та якість.

Вчителі використовують принципи Монтессорі-педагогіки, щоб допомогти розвивати практичні, незалежні, спільні та приємні класні кімнати в будь-якій школі в будь-якій точці світу. Вони вивчають інструменти для ефективного викладання будь-якій дитині, незалежно від соціально-економічного статусу чи рівня розвитку. Однак навчання, щоб стати вчителем Монтессорі, коштує дорого, і не всі педагоги можуть собі це дозволити.

Армель Перрон, президент Асоціації Монтессорі-освіти і педагог державної школи, підкреслює, що метод Монтессорі складний у впровадженні і вимагає тривалої і дорогої підготовки вихователів.

Зіткнувшись з хибними уявленнями, які вчителі Монтессорі іноді отримують від освітньої спільноти, Армель Перрон каже, що важливо об'єднати педагогів через світ Монтессорі. Однак педагогіка Монтессорі також може бути примирена. За словами Наді Хаміді, вчительки Монтессорі в АМІ, президента Французької асоціації Монтессорі та засновниці Міжнародної школи Монтессорі в Німечці, батьки, які віддають своїх дітей до шкіл Монтессорі, мають особливий підхід. Вони довіряють своїм дітям і переконалися, що діти можуть почати читати у віці чотирьох років, у першому циклі від трьох до шести років і це також підтверджує що дитина здатна вчитися сама [49].

Армель Перрон зауважує, що цей підхід може примирити батьків, які в дитинстві мали погане уявлення про школу. Система Монтессорі суперечить

традиційному уявленню про навчальні заклади у Франції. Беренджер Коррі, викладач педагогічних наук в Університеті Париж-Ест-Кретьєл, підкреслює тут сильний національний і політичний характер французьких шкіл, які намагаються адаптувати педагогіку до власної моделі. Вона каже що історія показує, що французька школа розглядає педагогіку з точки зору того, що вона завжди повинна бути враховувати французький національний характер. Проте французька школа тісно пов'язана з тим, як організована республіка і як вона формує своїх майбутніх громадян. Вона має чітко виражений політичний характер і національний. Ця французька модель завжди ставала перед викликами зовнішнього середовища, які могли б підірвати стабільність республіки [46].

Проте методика навчання, розроблена Марією Монтессорі, активно впроваджується у звичайні шкільних закладах. Вчителі загальноосвітніх закладів у Франції все частіше обирають цей альтернативний педагогічний підхід для своїх занять.

Існує три основні та нерозривні осі, за якими функціонують класи Монтессорі:

- вивчення та застосування методів Марії Монтессорі
- процеси навчання (розвиток мозку, основні принципи, регулювання емоцій)
- особливості національних освітніх програм [39].

Як тільки ці три напрямки досліджені засвоєні, можна переходити до створення «атмосфери» в класі, тобто місця, яке сприяє розвитку дитини та поважає її. Роль вчителя тоді стає роллю спостерігача, провідника, порадирика, наглядача і гаранта структури. Все це відбувається в дружній атмосфері, яка заохочує дитину до виконання завдань, не обов'язково підкреслюючи її успіх.

Важливим аспектом педагогіки Монтессорі є те, що вчителі створюють сприятливе середовище для навчання, зосереджуючись на чотирьох основних принципах: увага, активне залучення, зворотній зв'язок і закріплення.

Усе різноманіття діяльності для дітей відповідають вимогам установи та офіційним протоколам. Тому жоден колега, начальник чи інспектор не матиме

зауважень до такого підходу, якщо його підтверджують обґрунтовані аргументи та переконливі результати з точки зору прогресу учнів.

Селін Альварес, педагог та лінгвіст за освітою, (Отримала назву Феномен Альварес) провела свій експеримент у місті Gennevilliers, у дитячому садку державної школи в ZEP (зона пріоритетної освіти та план боротьби з насильством) [45].

Селін Альварес пояснює, що шкільна система, якою існує зараз у Франції, була створена на певних ідеях, цінностях і традиціях. Французька шкільна система була побудована на ідеологічних, а не наукових засадах. Для Селін Альварес це є показником і чітким сигналом того, що освіта йде зовсім не в тому напрямку. За її словами, ця цифра повинна змусити суспільство визнати, що воно помиляється, що навчальні заклади не достатньо ефективні [45].

Іншими словами, 40% дітей щороку закінчують CM2 (5 клас в українських школах), але ці діти мають такі великі труднощі, що не можуть мати нормального шкільного життя в середній школі. 40% щороку означає, що 300 000 дітей приносяться в жертву, так би мовити, і хоча 60% учнів є успішними, можливо, не всі з них є настільки щасливими і реалізованими, як нам хотілося б вірити.

Глибоко зацікавлена неврологією, Селін Альварес пояснює, що одне з ключових повідомлень, яке вона намагається передати, полягає в тому, що люди завжди вчаться і не можуть утриматися від цього. Вона стверджувала, що нерозумно придушувати бажання вчитися. Людина природжено налаштована на постійне самовдосконалення, так само як на дихання. Це принцип, який не підлягає сумнівам. Тому для Селін Альварес незрозуміло і трохи дивно було бачити статистику про те, що діти не отримують освіти у школах, вони не задоволені навчанням і їхня щастя страждає. Цей протирічливий факт глибоко обурював її. У 2009 році вона складала ЗНО для потрапляння до експериментального класу з метою спробувати свою концепцію у практичний спосіб. Її мета полягала не у тому, щоб стати вчителем, а у тому, щоб збудити машину до роздуму й отримати документ, який дозволить перевести свою ідею

у життя. Вона запитала й отримала освітній карта-бланш для того щоб мати можливість робити все те, що хоче [55].

У 2011 році у місті Gennevilliers було відкрито клас, і всього через шість місяців застосування природних нахилів дітини було досягнуто дуже позитивних, навіть вражаючих результатів у дітей. Цей клас був створений з урахуванням потреб розвитку людини і допомагав багатьом дітям, яким важко було навчатися, сприймати мову, зберегти увагу або контролювати свої починання. Вони не лише отримали значну академічну перевагу завдяки цьому класові, але також розвинули значні моральні та соціальні цінності. Цей успіх такий великий, масштабний і несподіваний, що Селіна Альварес припускає, що це не її чудо чи виховників. За її словами, пояснення полягає в тому, що все шкідливе просто зникло, та підтримали те що працює. Це не тому що тестовані діти мали високий потенціал який до сих пор був ігнорован або тому що вчителька сама була талановита. Вона полагала, що жоден віртуоз не досягне такого результату. Це лише закони природи які пошановани були і які можуть працювати [56].

Єдине завдання педагогів, на її думку, в тому, щоб давати можливість природі йти своїм шляхом та робити свою справу. Незважаючи на цей результат, або через нього, Селін Альварес вигнали з Національної освіти, незважаючи на те, що вона перевершила всі очікування. Але не зважаючи на це, вона казала, що це було найкраще, що коли-небудь траплялося з нею. Це дало їй свободу для активного впровадження цієї методики та відновити все, що вона могла зробити в Gennevilliers. Протягом року знімала на камеру всю роботу, яку вона та її команда проводили з дітьми. В результаті вона отримала багато матеріалів і можливість крок за кроком пояснювати дорослим, як працювати з дітьми, демонструя приклади і тільки потрібно зробити, щоб діти мали можливість експериментувати, досліджувати середовищ, працювати своїми руками і брати участь в активному житті класу. Створюється живе, людяне і різновікове середовище, де діти можуть вибирати собі заняття і робити стільки, скільки їм подобається [58].

Альварес підкреслює, що кожну дитину потрібно індивідуально підтримувати у взаємовідносинах поваги та турботи, навіть якщо ці поняття не так часто згадують у сфері освіти. Вживається строгий тон лише у потрібний момент, але завжди володіли тверезим переконанням у дитячих здібностях. Був усунен стрес, адже стрес перешкоджає навчанню Будь-яку ситуацію напруженості керувалась так, щоб допомогти дитині подолати її [45].

На сайті Селін Альварез розміщені всі її продумані навчальні матеріали, які доступні безкоштовно для всіх, включаючи вчителів і батьків у Франції. Селін Альварес перейняла і розширила роботу доктора Марії Монтессорі, яка вже проклала шлях до цього наукового підходу в 1907 році. Вона збагатила цей підхід, включивши в нього досягнення сучасної науки, зокрема когнітивно-поведінкової психології, неврології, емоційних, когнітивних, соціальних досліджень. Однак, що цей досвід відрізняється від підходу Монтессорі. Дослідження доктора Монтессорі забезпечили базу для започаткування цього наукового розгляду освіти. У Альварез, однак, ця основа була розроблена завдяки внеску сучасних досліджень. Це також було наміром М. Монтессорі. Подібно до того, як вона сама спиралася на роботу доктора Італа і доктора Сегана, доктор Монтессорі заохочувала наступне покоління «продовжити їхню справу» і збагатити її сучасними даними. Тобто, досвід Альварес є частиною спадщини природничо-наукової освіти, яка передавалася протягом століть. Протягом перших місяців результати були позитивними [45].

Після першого року всі діти досягли більш скоішого, прогресу в тестах ніж за нормою. Вони також значно випереджали норму у розпізнаванні чисел і зорово-моторній точності, фонологічному слуху, а їхня короткочасна пам'ять помітно покращилася. Діти на другому році перебування в дитячому садку щонайменше на рік (або два) випереджали норму в читанні до кінця першого року. Розуміння ключових понять у, письмі, читанні та арифметиці було досягнуто швидко і успішно.

У звіті за третій рік пілотного проекту Альварес зазначає, що діти в цьому класі часто випереджали своїх однокласників у двох основних сферах навчання - читанні та математиці. Вікове співвідношення (3, 4 і 5 років) також заохочувало дітей до спонтанної співпраці, керівництва та взаємопідтримки. Таке соціальне збагачення сприяло розвитку важливих моральних і соціальних якостей. Сім'ї повідомляли про нову цілеспрямованість, більшу самостійність, спокійніші соціальні стосунки, самодисципліну і бажання дітей ходити до школи, навіть коли вони хворіють [45].

Селін Альварес мала намір продовжити працювати над цими дослідженнями і тим самим вона впроваджувала методіку Монтесорі в державну освіту. Але у липні 2014 року, без будь-якої чіткої офіційної причини, Міністерство національної освіти конфіскувало навчальні матеріали і закрило її аудиторії. Змушена перервати роботу в інституті, Селін Альварес звільнилася, щоб продовжити свої дослідження за межами інституту. Але вона дола безкоштовний доступ всім інструментам, які уможливили такий позитивний вплив на дітей: у серпні 2015 року понад 200 вихователів взяли участь у дводенній конференції, щоб поділитися науково-теоретичним підґрунтям проекту [45].

Згідно статей, написаних Жанною AIRAM Montessori, педагогі державних закладів у Франції мають можливість користуватися освітньою свободою (згідно з Кодексом про освіту, стаття L912-1-1), обрати методи навчання для свого класу в рамках програми, установлені Міністерством національної освіти. Теоретично педагог у державному чи приватному закладі може обрати застосування методик Монтесорі для навчання у своєму класі. Педагогіка Монтесорі повністю враховує цілей, якими керується Національна освіта для дитин 3-6 років тож саме призначенням. Однак вихователь і вчитель зазнають перешкод та труднощі так як організація безперервної освіти та забезпечення класу матеріалами може бути викликом через функціональні обмеження та фінансові складнощі. Навчання за педагогікою Монтесорі є дорогим для педагогів і потребує значних інвестицій часу та грошей.

У Франції існує недовіра до методу Монтесорі серед чиновників національної системи освіти, в тому числі серед деяких директорів навчальних закладів. Також переведення дітей зі шкіл Монтесорі до звичайних державних шкіл може бути несправедливим по відношенню до батьків дітей, які навчаються в цих класах. Існує також проблема безперервності навчання, оскільки діти, які переходять з дитячого садка Монтесорі до першого класу, часто мають просунуті навички читання, а вчителі не знають, що запропонувати дітям, які вже вміють читати. Крім того, педагоги проходять контрольоване академічне тестування, під час якого погляди людей на метод Монтесорі дуже різняться. Всі ці фактори нажаль гальмують впровадження педагогіки Монтесорі [40].

У 2015 році кілька вчителів з національних навчальних закладів, які хотіли вивчати педагогіку Монтесорі та обладнати свої класи Монтесорі-матеріалами, об'єдналися, щоб створити громадську асоціацію Монтесорі, яка регулярно зустрічається. Інститут М. Монтесорі (ISMM) та AIRAM Montessori спільно розробили навчальну програму для задоволення конкретних потреб шкільних вчителів. Педагогіка Монтесорі стає все більш популярною у Франції, і багато батьків хочуть, щоб їхні діти вивчали педагогіку Монтесорі. Незважаючи на те, що існують перешкоди для впровадження педагогіки Монтесорі в державних навчальних закладах, кількість приватних дитячих садків і шкіл Монтесорі у Франції зростає з кожним роком, і батьки зацікавлені і готові віддавати своїх дітей в такі приватні дитячі садки і школи, навіть незважаючи на високу плату за навчання [18].

Розглянемо ще одну країну Італію. Італія є батьківщиною методу Марії Монтесорі, і її педагогічні ідеї тут отримали найширше визнання та підтримку. З моменту свого виникнення на початку XX століття методика Монтесорі не лише зберегла свою актуальність, але й продовжує відігравати важливу роль в італійській системі освіти. У цьому розділі розглянемо основні етапи впровадження методу Монтесорі в Італії, особливості його реалізації в сучасних умовах та вплив на розвиток освіти в країні [44].

Марія Монтессорі розробила свій педагогічний метод на основі власного досвіду роботи з дітьми з особливими потребами. Перший "Будинок дитини" (Casa dei Bambini) був відкритий у Римі у 1907 році, і це стало початком широкого впровадження її методу. Педагогічні принципи Монтессорі, що включали свободу вибору, підготовлене середовище та індивідуальний підхід до навчання, швидко привернули увагу освітян і батьків не лише в Італії, а й у всьому світі [50].

Свою діяльність у Барселоні в 1915 році Марія розпочала з невеликої навчальної програми за підтримки уряду Каталонії, яка швидко перетворилася на Школу Монтессорі (ісп. Escola Montessori), де навчалися діти віком від трьох до десяти років, та вик. Laboratori i Seminari de Pedagogia – науково-дослідний та навчальний інститут. У 1916 році в Барселоні було проведено четвертий міжнародний курс з Монтессорі-педагогіки, де розглядалися матеріали та методи, розроблені Марією протягом попередніх п'яти років для навчання граматиці, арифметиці та геометрії учнів початкової школи у віці від шести до дванадцяти років [5]. У 1917 році Монтессорі опублікувала свою роботу в журналі *L'autoeducazione nelle Scuole Elementari* («Самоосвіта в початковій школі»), яка була перекладена англійською під назвою «Просунутий метод Монтессорі» (The Advanced Montessori Method) [7].

З початку 1920-х років Рух за незалежність Каталонії спробував залучити Марію на свій бік і почав вимагати, щоб вона виступила з публічною заявою на підтримку незалежності Каталонії. Коли Марія відмовилася це, її програми були позбавлені державної підтримки [38]. Після військового перевороту 1923 уряд закрив школи Монтессорі в Барселоні і скоротив підтримку Монтессорі в Іспанії в цілому; незважаючи на це, Марія продовжувала жити та працювати в Барселоні протягом наступних дванадцяти років. 1933 року, під час Другої республіки уряд Іспанії відновив державну підтримку Монтессорі, що дозволило їй у 1934 році видати дві книги — «Психогіометрія» та «Психоарифметика». Проте з початком громадянської війни 1936 року політична та військова ситуація змусили Монтессорі залишити Іспанію [50].

Італійська система освіти на початку XX століття була досить традиційною та орієнтованою на фронтальні методи навчання. Однак методика Монтесорі стала справжньою педагогічною революцією, оскільки пропонувала інноваційний підхід до розвитку дитини, орієнтований на її природні потреби та інтереси.

Завдяки успіхам першого «Будинку дитини» метод Монтесорі швидко поширився по всій Італії. Вже до 1920-х років багато шкіл і дитячих садків у різних регіонах країни почали використовувати принципи та матеріали, розроблені Марією Монтесорі. Значну роль у цьому процесі відіграли її численні публікації, курси підготовки педагогів та підтримка з боку освітянської спільноти [39].

Італійський уряд також підтримав методику Монтесорі, визнаючи її важливість для розвитку освіти. Було створено численні асоціації та центри підготовки педагогів, які спеціалізувалися на методі Монтесорі. Одним із таких важливих центрів став Міжнародний інститут Монтесорі, заснований Марією Монтесорі в 1929 році, який сприяв поширенню її ідей по всьому світу.

Сьогодні методика Монтесорі широко використовується в Італії як на рівні дошкільної, так і початкової та середньої освіти. Школи Монтесорі в Італії зберігають високу якість освіти та дотримуються класичних принципів, розроблених їхньою засновницею.

Дитячі садки Монтесорі в Італії акцентують увагу на розвитку самостійності, творчого мислення та соціальних навичок у дітей. Усі навчальні матеріали й середовище в цих закладах організовані таким чином, щоб діти могли самостійно досліджувати світ, розвиваючи свої когнітивні, сенсорні та моторні навички.

На рівні початкової школи методика Монтесорі зосереджується на розвитку академічних навичок, таких як читання, письмо, математика, а також на вивченні науки та мистецтва. Учні працюють з конкретними навчальними матеріалами, які сприяють їхньому поступовому переходу від конкретного до абстрактного мислення.

В Італії існує розгалужена система підготовки педагогів за методом Монтесорі. Це забезпечує високу якість освіти і дотримання основних принципів методу в навчальних закладах. Педагоги проходять спеціальні курси та стажування, де вивчають теоретичні аспекти методики та отримують практичний досвід роботи з дітьми.

Методика Монтесорі справила значний вплив на розвиток освіти в Італії. Її впровадження сприяло формуванню нової парадигми освіти, в якій центральне місце займає дитина з її індивідуальними потребами і здібностями. Такий підхід дозволив розвивати у дітей не лише академічні навички, але й цінності самостійності, відповідальності та творчого мислення [38].

Окрім того, методика Монтесорі сприяла розвитку педагогічної інновації в Італії, ставши основою для багатьох нових освітніх підходів і програм. Її принципи активно використовуються в різних освітніх реформах та проектах, спрямованих на підвищення якості навчання.

Попри успіхи, методика Монтесорі в Італії також зустрічається з деякими викликами. Серед них:

- Інтеграція методики Монтесорі в державну систему освіти іноді стикається зі складнощами через різницю в підходах до навчання та оцінювання.

- Деякі школи Монтесорі стикаються з проблемами фінансування, оскільки методика передбачає використання спеціалізованих навчальних матеріалів, які можуть бути дорогими.

- Зростання популярності методу призвело до появи багатьох нових шкіл, які не завжди дотримуються оригінальних принципів і стандартів, розроблених Марією Монтесорі. Це вимагає створення механізмів для підтримки і контролю якості освіти [40].

Незважаючи на ці виклики, методика Монтесорі залишається важливою частиною італійської освіти і продовжує розвиватися, зберігаючи своє значення для виховання нових поколінь.

З огляду на сучасні освітні тенденції, методика Монтесорі має великі перспективи подальшого розвитку в Італії. В умовах глобалізації, інклюзії та

технологічного прогресу, ця методика пропонує універсальні рішення для забезпечення якісної і доступної освіти. Інтеграція цифрових технологій з принципами Монтесорі, розширення мережі шкіл та розвиток програм підготовки педагогів є важливими напрямками подальшого впровадження цього методу в Італії та за її межами [22].

Одним із ключових факторів, що сприяли успішному впровадженню та підтримці методу Монтесорі в Італії, є діяльність спеціалізованих асоціацій та інституцій. Ці організації не тільки сприяють розповсюдженню методики, але й забезпечують високу якість її реалізації через підготовку педагогів, розробку навчальних програм та підтримку шкіл Монтесорі.

1. Міжнародний інститут Монтесорі. Як уже згадувалося, цей інститут, заснований самою Марією Монтесорі, відіграє центральну роль у розвитку та поширенні її методики. Інститут займається підготовкою педагогів, акредитацією шкіл та проведенням наукових досліджень у галузі освіти. Він також забезпечує постійний професійний розвиток педагогів через семінари, тренінги та конференції [44].

2. Національні асоціації Монтесорі. В Італії існує кілька національних асоціацій, що об'єднують педагогів, адміністраторів та дослідників, які працюють за методом Монтесорі. Ці асоціації надають підтримку школам, сприяють обміну досвідом, а також лобіюють інтереси Монтесорі-освіти на національному рівні. Вони також відіграють важливу роль у стандартизації та акредитації Монтесорі-шкіл [46].

3. Педагогічні центри Монтесорі. У різних регіонах Італії діють центри, які спеціалізуються на підготовці педагогів за методом Монтесорі. Вони пропонують сертифіковані програми підготовки, що охоплюють як теоретичні аспекти методики, так і практичні навички роботи з дітьми. Це сприяє збереженню високих стандартів навчання та виховання в школах Монтесорі.

В Італії методика Монтесорі має особливе місце в державній системі освіти. Вона інтегрована у деякі державні та приватні школи, що дозволяє забезпечити доступність цього підходу для широкого кола учнів. Італія

продовжує бути одним із лідерів у розвитку та інноваціях в освітньому процесі за методом Монтесорі.

Незважаючи на традиційний підхід Монтесорі, що базується на конкретних матеріалах і маніпуляціях, сучасні школи впроваджують елементи цифрової освіти, такі як інтерактивні дошки, навчальні програми та додатки, які доповнюють і розширюють можливості дітей у навчанні.

Школи Монтесорі в Італії активно працюють над створенням інклюзивного середовища, яке враховує різноманітність учнів. Це включає роботу з дітьми різного етнічного походження, різних соціальних груп, а також з дітьми, які мають особливі потреби.

Італійські школи Монтесорі все більше орієнтуються на міжнародний контекст, впроваджуючи програми навчання, які готують дітей до життя у глобалізованому світі. Це включає вивчення іноземних мов, глобальних проблем і культурного обміну. У сучасних школах Монтесорі в Італії значна увага приділяється екологічній освіті. Це відображається в організації екологічно орієнтованих проєктів, садівництві та вивченні природознавства з акцентом на сталий розвиток. З огляду на актуальні освітні виклики та тенденції, методика Монтесорі в Італії має великі перспективи подальшого розвитку та вдосконалення. Одним із головних напрямів розвитку методу Монтесорі є розширення мережі шкіл, які працюють за цією методикою. Зростання попиту на якісну альтернативну освіту стимулює відкриття нових шкіл Монтесорі як у великих містах, так і в менших населених пунктах Італії. При цьому важливо забезпечити належний рівень підготовки педагогів і стандартизацію освітнього процесу, щоб гарантувати відповідність цим стандартам у нових навчальних закладах [49].

Підготовка педагогів є основою успішного впровадження методу Монтесорі. У майбутньому можна очікувати активного розвитку інноваційних програм підготовки, які включатимуть використання сучасних освітніх технологій, дистанційне навчання та міжнародний обмін досвідом. Це дозволить

забезпечити високий рівень кваліфікації педагогів і розширити доступ до методики Монтесорі для фахівців з різних регіонів.

Методика Монтесорі має великий потенціал у контексті інклюзивної освіти. Її принципи, такі як індивідуальний підхід, свобода вибору та підготовлене середовище, сприяють створенню умов для успішного навчання дітей з різними потребами. У майбутньому можна очікувати розширення використання цього підходу в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, а також у програмах, спрямованих на інтеграцію мігрантів та дітей з різних соціальних груп [51].

Італійські школи та інституції Монтесорі активно співпрацюють з міжнародними організаціями, що дозволяє їм залишатися в курсі останніх освітніх тенденцій і обмінюватися досвідом з іншими країнами. В подальшому можна очікувати посилення цієї співпраці, що сприятиме розвитку методики на глобальному рівні та підвищенню її ефективності.

Хоча метод Монтесорі традиційно асоціюється з дошкільною та початковою освітою, останніми роками зростає інтерес до його використання на рівні середньої та старшої школи. В Італії вже є приклади успішного застосування принципів Монтесорі в навчанні підлітків, і цей напрямок має великі перспективи розвитку. Це дозволить створити безперервний освітній процес, що забезпечує послідовний розвиток дитини від раннього дитинства до дорослості [54].

У міру зростання інтересу до методу Монтесорі з боку освітян та науковців можна очікувати збільшення кількості досліджень, присвячених його впливу на розвиток учнів. Такі дослідження можуть охоплювати різні аспекти — від когнітивного та емоційного розвитку дітей до їхньої соціалізації та підготовки до майбутнього професійного життя. Результати таких досліджень допоможуть удосконалити методику та адаптувати її до потреб сучасного суспільства.

Методика Монтесорі в Італії є не лише історично важливою частиною національної системи освіти, але й потужним інструментом для виховання нових

поколінь у сучасних умовах. Її успішне впровадження та реалізація базуються на глибоких традиціях, які підтримуються активною діяльністю національних та міжнародних інституцій, а також високим рівнем підготовки педагогів. Завдяки гнучкості та адаптивності, метод Монтесорі зберігає свою актуальність і продовжує розвиватися у відповідь на виклики сучасного світу, забезпечуючи дітям можливості для всебічного розвитку та підготовки до життя в глобалізованому суспільстві [44].

Методика Марії Монтесорі, яка зародилася в Італії понад сто років тому, продовжує бути важливою частиною національної та глобальної системи освіти. Її успіхи в Італії стали основою для поширення цього підходу по всьому світу, а його постійна еволюція та адаптація до сучасних викликів роблять його надзвичайно актуальним. У найближчі роки метод Монтесорі в Італії, ймовірно, розвиватиметься в напрямку розширення мережі шкіл, вдосконалення підготовки педагогів, посилення інклюзивності та інтеграції сучасних технологій. Цей процес підтримується як національними, так і міжнародними організаціями, що забезпечує високу якість освіти та відповідає потребам учнів і суспільства загалом [41].

Важливість методу Монтесорі полягає в його універсальності та гнучкості, що дозволяє успішно застосовувати його в різних культурних та соціальних контекстах. Унікальні принципи, розроблені Марією Монтесорі, залишаються незмінними, але вони постійно оновлюються відповідно до вимог часу, що забезпечує їхню довговічність і значущість у майбутньому.

2.3 Характеристика діяльності закладів дошкільної освіти України, які працюють за системою М.Монтесорі

Педагогічні теорії М. Монтесорі мали значний вплив на розвиток дошкільної освіти в Україні. Зокрема, на початку 20 століття видатні українські педагоги Н. Лубенець та С. Русова признавали передові педагогічні та освітні погляди італійського педагога [25].

С. С. Русова, яка запропонувала концепцію дошкільного виховання в Україні, високо оцінила прискіпливе ставлення Монтессорі до «душі дитини», «душі, яка потребує спокою», що вимагає індивідуалізації виховного процесу [25].

Перший дитячий заклад за методом Марії Монтессорі почав працювати в 1913 році. Однак у 1926 році радянський Комітет народної освіти заборонив використання цієї методики, а її ім'я було забуте. Нова історія Монтессорі-педагогіки почалася після освітнього фестивалю в Криму в 1991 році.

В Україні перша державна Монтессорі-школа для дітей віком від 3 до 7 років була відкрита в 1997 році за рішенням керівництва Київської міської державної адміністрації, директором якої була Т.Михальчук [1].

Для підтримки та розвитку методу Марії Монтессорі в Україні” була створена філія АМІ. Також альянсом була створена школа творчих педагогів України та Управлінням освіти Дарницької районної в місті Києві державної адміністрації за ініціативи першого заступника голови спілки Бориса Джебровського. На сьогоднішній день в школі навчаються діти віком від 3 до 10 років, а мережа Монтессорі-закладів розширюється.

В рамках проекту «Відродження гуманістичної педагогіки Марії Монтессорі в Україні» під керівництвом Б.Жебровського були створені пілотні школи/лабораторії, де впроваджується українська модель школи Монтессорі [12].

У 1996 році була перша зустріч де було прийнято рішення про створення Української асоціації Монтессорі-педагогів. Метою асоціації стало впровадження методики в освітній процес дитячих навчальних закладів [12].

Впровадження оновленого Стандарту ставить перед собою завдання визнати важливий та значущий період дитинства, змінюючи педагогічне спілкування між “педагогом-дитиною” та підвищуючи вимоги до якості дошкільної освіти [6].

У цьому Базовому компоненті дошкільної освіти великий акцент приділяється збереженню цінності дитинства у дошкільних закладах. Цей

документ ґрунтується на принципах гуманістичної педагогіки, взаємодії з природою та орієнтації на дитину [6].

Педагогічні ідеї М. Монтессорі ґрунтуються на теорії ліберального виховання, джерелом якої є ключові гуманістичні цінності в педагогіці, тобто: «спрямованість навчання і виховання на визнання, самоусвідомлення, розвиток і самореалізацію дитини в різноманітних видах діяльності як найвищої цінності педагогічної діяльності необхідність професійної підготовки педагогів-гуманістів, акцент на активній ролі дитини в освітньому процесі, залучення до пізнавальної діяльності інтегративної дитячої особистості з її інтелектуальними, духовними, емоційними та спонтанними особливостями тощо» [7].

Аналізуючи філософські, гуманістичні ідеї, та педагогічні теорії, особливо «ліберальне виховання», які пропагувала М. Монтессорі, вона змогла визначити постулати власної педагогічної концепції, тобто: «гуманістична спрямованість цілей, психологічна обґрунтованість ідей, соціалізація, розвиток особистості, особистісний особистісний підхід, самостійність, свобода, самодіяльність, наочність, творча активність, та дидактичної гри» [7].

Проаналізувавши сучасний стан дошкільної освіти в Україні, можна зазначити, що «серед цілей і завдань дошкільної освіти найважливішим сьогодні є забезпечення цілісного і природного розвитку дитини дошкільного віку, що включає психічний, фізичний, і духовний компоненти. Щоб інноваційні зміни були продуктивними необхідно критично переосмислювати історичного досвіду, врахувати кращих здобутків минулого у розвитку педагогічної думки та дошкільної освіти на сучасному етапі [28].

Також можна зазначити, що хоч і повільними темпами але впровадження педагогіки Монтессорі здійснюється в Україні. Відкриваються все більш курсів для підготовки Монтессорі-педагогів, курси для батьків де можна навчатися як офлайн так і дистанційно, наприклад «Курси підготовки Монтессорі-педагогів в Українському Монтессорі Центрі» [28].

Проводяться для керівників, вихователів закладів дошкільної освіти, методистів, **конференції та веб-конференції** з метою ознайомити педагогів з

досвідом роботи навчальних закладів та представити педагогічну модель як працювати за інноваційною методикою Марії Монтессорі.

Ідеї Монтессорі широко використовуються в українських дошкільних навчальних закладах. Сучасна Україна запровадила методику Монтессорі у 1993 році. У Києві виникли перші школи. Крім класичних класичних курсів, характерних для «чистого типу», тут проводяться театральні вистави, проводяться «ілюстровані» заняття з англійської мови та влаштовуються комп'ютерні ігри. І все це робилося за умови адаптації західноєвропейської системи до українських традицій і звичаїв.

Наразі в Україні діють приватні школи, навчальні заклади за методикою Монтессорі у м. Києві м. Комсомольську, м. Харкові, м. Одеса, м. Херсоні, приватні школи у м.Полтаві, м. Дніпропетровську, дошкільний дитячий заклад у м. Бердянську, дошкільні заклади №7 , № 10 у м. Полтаві, та № 2 у м. Літин, дошкільний заклад «Казка» у м.Славутич, Будинок дитини у м.Рівне, дошкільні заклади № 127, 67, 93, 17 та інші. У Києві в школі Montessori Children'sHouse of Kyiv викладачі спілкуються з дітьми крім українською ще і англійською мовами.

Всі дидактичні матеріали Монтессорі оригінальні, відповідають найвищим стандартам якості і не відрізняються від тих, що використовуються в Монтессорі-школах по всьому світу. В процесі впровадження італійської методики наші педагоги визнали, що Монтессорі-педагогіка є найбільш альтернативною та успішною системою дошкільної освіти, яка надає ефективний підхід до дітей.

З метою розвитку трудових навичок, креативних здібностей і дітей, у дитячих садках № 67, № 17, № 127, № 93 м. Миколаєва впроваджуються елементи з методу М. Монтессорі. Дитячий садок № 17 навчаються і виховуються діти з діагност «затримка психічного розвитку». Вихователі ретельно стежать за розвитком кожної дитини, а результати фіксують в індивідуальних щоденниках.

Протягом навчального року тричі проводяться медичні огляди, результати яких розглядаються вихователями групи на медико-педагогічному консилиумі. Наприкінці навчального року медико-педагогічна рада оцінює темпи та рівень

розвитку кожної дитини на основі порівняльних результатів моніторингу стану здоров'я. У групах є шість предметних зон з Монтессорі-матеріалами з конкретних предметів. Діти мають право обирати, які матеріали вони будуть вивчати. Важливою умовою дотримання правил є те, що має бути один варіант кожної гри, що дозволяє підтримувати порядок. Проект «Впровадження методики Монтессорі у загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладах м. Львова» реалізується у Залізничному районі м. Львова за підтримки управління освіти Львівської міської ради та за участі благодійного фонду «Промінь сонця» на базі середньої загальноосвітньої школи № 60 та дошкільного навчального закладу № 75.

Сьогодні в Русанівському дитсадку працює невеликий науково-дослідний колектив зі статусом експериментального закладу. Основні ідеї Монтессорі використала у своїй діяльності вихователь Глеба Світлана Іванівна ЗДО №1 с. Ільниця Іршавського району Закарпатської області. Вона твердо переконана, що освіта має бути безкоштовною, навчання має бути персоналізованим, а навчання має базуватися на даних спостережень за дітьми.

Метод Монтессорі створює умови для формування у дітей любові до навчання та стійкої мотивації до його виконання. Для дітей дуже важлива самостійність. Тому першим позитивним виявом індивідуальної свободи дитини є те, коли вихователь направляє дитину на поступовий розвиток самостійності. Ви повинні навчитися одягатися, роздягатися, вмиватися, їсти, застібатися, висловлювати свої бажання, правильно висловлювати свої думки. Використання на заняттях нетрадиційних форм та методів, впроваджуючи елементи Монтессорі та «Веселкової школи», допомагає досягти високих результатів.

Методики Монтессорі для вільного розвитку дітей також впроваджує в групі раннього віку вихователь Дяченко Тетяна Анатоліївна ЗДО №10 м. Фастова Київської області. Природа, річі, створені людиною, навколишнє середовище є основою сенсорного розвитку дитини.

Для сенсорного розвитку дітей, вона робить великий акцент на іграх і практичних завданнях у своєму повсякденному житті. На заняттях використовує

ігрові завдання, щоб навчити дітей розрізняти предмети за кольором, розміром, формою, здібності орієнтуватися в просторі. З метою врахування природних потреб, бажань та інтересів дітей з вересня 2004 року на базі закладів дошкільної освіти № 1 м. Буча «Сонячний» впроваджуються та запроваджуються елементи системи навчання відомого італійського педагога-психолога Монтесорі. Монтесорі-група працює в Київській області та навчає кожну дитину відповідно до її здібностей, рівня та швидкості розвитку та сензитивних періодів розвитку.

У 1994 році у Вінниці також розпочали експеримент зі створення Монтесорі-груп для дітей від 3 до 6 років. У процесі ознайомлення з теоретичними приписами методики Монтесорі та варіантами реалізації її ідей у дошкільних закладах ми спочатку спостерігали особливості впровадження певної методики на базі навчального закладу. ЗДО №51 «Колосок» м. Вінниця. Технологія добре впроваджена в цьому дитячому садку. Було виявлено, що діти розвиваються добре. Завдяки тренуванню сенсорних сфер у дітей добре розвиваються власні органи чуття (нюх, зір, слух, смак, дотик, об'ємне відчуття). Діти дуже добре розрізняють колір, розмір і форму предметів. Ця робота сприяє розвитку вміння дітей володіти собою та вільно орієнтуватися в навколишньому середовищі. У дітей висока концентрація уваги, розвинений зір, сильна дрібна моторика рук.

Діти краще засвоюють матеріал курсу з математики та розвитку мовлення завдяки вчителям Монтесорі. Навчаючись таким чином, діти повністю задовольняють свої потреби в особистому емоційному спілкуванні, розвитку творчих здібностей та інтересу. Усі види діяльності є фундаментальними для розвитку соціальних, емоційних і нормативних навичок. У дітей краще розвинена самооцінка та мотивація діяльності. Педагоги цієї групи творчо працюють над постійним вдосконаленням своїх знань про цю технологію. Федина Л.В., вихователь ЗДО № 51 м. Вінниця, представила для дітей молодшої групи цікаве та змістовне заняття «Сонечко стукає у віконечко», в якому доречно використано методичні матеріали пана Монтесорі. Крім того, вона зібрала достатньо матеріалів для розвитку сенсорних здібностей дітей.

Вихователями ЗДО №51 виготовлено велику кількість навчально-методичних матеріалів за різними напрямками роботи. У групі створено відповідне Монтессорі середовище. Структура середовища формується наявністю зон, кожна з яких містить певний Монтессорі-матеріал. З метою підвищення ефективності роботи вихователів, які використовують дану методику, методист Ступницька Ж.О. використовує елементи методики Монтессорі, а саме базову частину та план «Дитина» відповідно, для формулювання виховної роботи. Методичним кабінетом розроблено структуровані поради для вихователів (які працюють з дітьми та батьками). Створено належні умови для роботи з використанням елементів методики Монтессорі. Створено найкращі умови для саморозвитку, самовиховання дітей. Розроблено робочу систему вивчення та впровадження гуманістичної Монтессорі-педагогіки в освітній процес сучасних дошкільних закладів.

Висновки до розділу 2

Дослідження підтвердило, що методика Монтессорі є ефективною для всебічного розвитку дітей дошкільного віку. Вона сприяє формуванню у дітей навичок самостійності, концентрації уваги, розвиває їхні когнітивні та соціальні компетентності. Впровадження цієї методики дозволяє забезпечити гармонійний розвиток особистості кожної дитини. Практичне впровадження системи показало важливість створення підготовленого середовища, яке забезпечує дітям можливість самостійно досліджувати і пізнавати світ. Використання спеціально розроблених навчальних матеріалів є ключовим елементом успішного впровадження методики Монтессорі, оскільки вони сприяють розвитку різних аспектів дитячої особистості.

Важливу роль у впровадженні системи відіграє підготовка педагогів. Виявлено, що педагоги, які працюють за методикою Монтессорі, повинні мати не тільки теоретичні знання, але й практичні навички, що дозволяють їм ефективно організовувати навчальний процес, спостерігати за дітьми та

підтримувати їх у процесі навчання. Методика Монтесорі базується на індивідуальному підході до кожної дитини, що виявилось особливо ефективним у роботі з дітьми з різними рівнями розвитку та особливими освітніми потребами. Цей підхід забезпечує можливість адаптації навчального процесу під потреби кожної дитини, що сприяє її успішному розвитку.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теми «Особливості впровадження педагогічної системи М.Монтессорі в сучасних закладах дошкільної освіти» було виявлено та проаналізовано ключові аспекти цієї методики, її вплив на розвиток дітей, а також умови, необхідні для ефективної реалізації цього підходу в сучасних умовах. Життя і діяльність Монтессорі були наповнені енциклопедичними дослідженнями всіх наук, а також особистою педагогічною та експериментальною роботою, дослідженням і активним просуванням своїх ідей, які принесли їй світову славу. Вона готова вчитися в інших і щедро ділиться своїми ідеями та знаннями. Серед учителів у всьому світі пан Монтессорі має неперевершену кількість послідовників і критиків. Практичне життя є важливою частиною Монтессорі освіти. Він містить спеціально розроблені вправи, спрямовані на розвиток концентрації та самостійності вашої дитини. Ці навички необхідні для підвищення впевненості дитини в собі, щоб бути незалежною від дорослих у щоденних домашніх справах, самостійно піклуватися про навколишнє середовище та піклуватися про інших. У цій зоні маленькі діти вчать мити посуд, користуватися кухонним приладдям, готувати прості страви, прибирати, чистити взуття, одягатися, сортувати, насипати, насипати і перемішувати.

Педагогічна система М.Монтессорі заснована на природних закономірностях розвитку дитини та орієнтована на забезпечення її всебічного розвитку. Вона сприяє формуванню вільної, незалежної та відповідальної особистості, що робить цей підхід надзвичайно актуальним у контексті сучасної освіти. Одним з основних принципів методики є створення підготовленого середовища, яке забезпечує дитині можливість самостійно досліджувати світ та розвивати свої здібності у відповідності до індивідуальних темпів. Важливо, щоб це середовище було адаптоване до сучасних реалій, зокрема, враховувало новітні досягнення у галузі педагогіки та психології. Педагог у системі Монтессорі виконує роль фасилітатора, який спостерігає за дитиною та створює умови для її

самостійної діяльності. Це вимагає від вихователів високого рівня підготовки та розуміння специфіки методики, що підкреслює необхідність спеціалізованого навчання для педагогів, які працюють за цим підходом. Методика Монтесорі сприяє інтеграції дітей з різними потребами, оскільки вона орієнтована на індивідуальний підхід і підтримку кожної дитини у її розвитку. Це дозволяє ефективно використовувати цей підхід в інклюзивних групах, де разом навчаються діти з різним рівнем розвитку та можливостей.

Незважаючи на численні переваги, впровадження методики Монтесорі в сучасних закладах дошкільної освіти стикається з певними викликами, такими як необхідність адаптації матеріалів, підготовки педагогів та забезпечення підтримки з боку адміністрації та батьків. Однак, ці виклики можуть бути подолані за допомогою цілеспрямованих заходів, таких як підвищення кваліфікації педагогів, створення методичних центрів та активна популяризація переваг методу Монтесорі.

Дослідження підтвердило, що педагогічна система М.Монтесорі є ефективним інструментом для розвитку дитини в дошкільному віці, особливо у контексті сучасних освітніх вимог. Вона сприяє розвитку самостійності, креативності, соціальних навичок та критичного мислення, що є важливими якостями для успішного особистісного розвитку дитини.

Ідеї Монтесорі широко використовуються в українських дошкільних навчальних закладах. Сучасна Україна запровадила методику Монтесорі у 1993 році. Перші школи виникли в Києві, а згодом у великих містах, містечках, селах. Багато ідей пана Монтесорі стали невід'ємною частиною теорії та практики дошкільної освіти. Впровадження методики Монтесорі в сучасних закладах дошкільної освіти потребує комплексного підходу, який включає підготовку педагогів, створення підготовленого середовища та забезпечення підтримки з боку всіх учасників освітнього процесу. Успішне вирішення цих завдань сприятиме підвищенню якості освіти і виховання дітей у дошкільних закладах та допоможе підготувати їх до подальшого життя у сучасному суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрушко Л., Єфімова С. Львів-Мюнхен. Навчання дітей методами Марії Монтесорі. Психолог. 2004. С.30.
2. Бондар В.І., Ільченко А.М. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М.Монтесорі: Навчальний посібник. Полтава: РВВ ПДАА, 2009. 252с.
3. Бондар В.І. Інтеграція дітей з обмеженими психофізичними можливостями в загальноосвітні заклади: за і проти. Дефектологія. 2003. С.2-5.
4. Вакуленко Т.М. Як стати Монтесорі-педагогом в Україні. *Дошкільне виховання*. 2014. № 8. С. 35–36.
5. Вплив Монтесорі-освіти на академічний, когнітивний і соціальний розвиток дітей дошкільного віку з обмеженими можливостями: рандомізоване контрольоване дослідження у системі державних шкіл Франції, URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33932226/> (дата звернення: 10.08.2024)
6. Державний стандарт дошкільної освіти, URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/bazoviy-komponent-doshkilnoi-osviti-v-ukraini#> (дата звернення: 10.08.2024)
7. Дудник Н.З. особливості підготовки монтесорі-педагога., URL: https://nv-kogpi.ucoz.ua/vupysk8/Dudnik_N..pdf (дата звернення: 10.08.2024)
8. Дудник Н., Свйонтик О. The use of pedagogical system of Maria Montessori in Ukrainian ducation. Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка» : зб. наук. пр. Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. Дрогобич, 2019. Вип. 9. С. 88–99. URL: https://www.researchgate.net/publication/336054055_THE_USE_OF_PEDAGOGICAL_SYSTEM_OF MARIA MONTESSORI IN UKRAINIAN EDUCATION (дата звернення: 12.05.2023).

9. Дичківська І. М. Будинок «Вільної дитини» М. Монтесорі. Інноваційні педагогічні технології : підруч. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид., допов. Київ : Академвидав, 2012. С. 79–101.
10. Дичківська І. М. М. Монтесорі: теорія і технологія : навч.-метод. посіб. для використання в навч.-виховному процесі / І. М. Дичківська, Т. І. Поніманська ; М-во освіти і науки України. Київ : Слово, 2009. 303 с.
11. Дичківська І. М. Педагогіка М. Монтесорі: виклики сучасності: монографія. Рівне : Волинські обереги, 2016. 384 с.; іл.
12. Жебровський Б. Українська модель школи Марії Монтесорі. *Початкова школа*. 2005. С.42-44..
13. Ільченко А.М. Розуміння виховного процесу за М.Монтесорі для створення нових педагогічних технологій у спеціальній школі. *Актуальні проблеми спеціальної психології та педагогіки. Збірник наукових праць*. Херсон, 2005. С.70-75,
14. Монтесорі М. Всотуючий розум. Роль дитини у перетворенні світу. пер. з англ. І. Дичківської. І.М. Дичківська, Т.І. Поніманська. Вправи у соціальній поведінці дітей за системою М. Монтесорі. Рівне, 1999. С. 53-57.).
15. Метод наукової педагогіки М. Монтесорі. сост. З.Н.Борисова, Р.А.Семернікова. К. : Ділова Україна, 1993. 131 с.
16. М. М. Монтесорі : теорія і технологія. І.М. Дичківська, Т.І. Поніманська. К. : Видавничий дім «Слово», 2006. 304 с.
17. Монтесорі М. Будинок дитини: Метод наукової педагогіки. Гомель, 1993.
18. Монтесорі М. Значення середовища у вихованні. Приватна школа. 1995. №4.
19. Михальчук Т. Філософські аспекти педагогічної системи Марії Монтесорі. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2011. № 8. С. 10–14.

20. Міленіна, Г. Педагогічні ідеї С. Русової та М. Монтессорі: порівняльний аналіз, URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/16_5.pdf (дата звернення: 10.08.2024)
21. **Національний центр Монтессорі в державному секторі (2014), *Зростання Монтессорі в державному секторі: 1975-2014*. Вашингтон, округ Колумбія: Національний центр Монтессорі в державному секторі**, URL: <https://www.public-montessori.org/growth-of-public-montessori-in-the-united-states-1975-2014/> (дата звернення: 10.08.2024)
22. Наукові дослідження впливу методу Монтессорі, URL: <https://enconfianceavecmontessori.com/etudes-scientifiques-montessori/> (дата звернення: 10.08.2024)
23. Педагогічна система Марії Монтессорі в США, URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Montessori_in_the_United_States (дата звернення: 10.08.2024)
24. Педагогіка Марії Монтессорі : минуле і сучасність : навчальний посібник. Радул О. С., Прибора Т. О., Андросова Н. М., Завітренко Д. Ж. / за заг. ред. О. С. Радул. Кропивницький : ФОП Піскова М. А., 2023. 226 с.
25. Русова С. Вибрані педагогічні твори. Київ : Освіта, 1996. 447 с
26. Соланж Денерво. «Вплив «методи навчання Монтессорі» на психологічний розвиток дітей: огляд кількісних наукових досліджень». URL: <https://montessoriuua.com/ua/doslidzhennya-mozku-ditej-vikom-6-12/> (дата звернення: 10.08.2024)
27. Січкарь А.Д. Підготовка студентів до особистісно орієнтованого виховання у ході педагогічної практики на базі школи-дитсадка Монтессорі. *Освітологічний дискурс*. 2010. №2. С. 105–119.
28. Ходаковська, Л. (2019). Розвиток дошкільної освіти півдня України (друга половина XX початок XXI століття): дис.. канд.. пед. наук. КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». URL:

- <https://montessorischool.com.ua/kurs-pidgotovki-montessori-vchiteliv-v-ukrayinskomu-montessori-tsentri/> (дата звернення: 10.08.2024)
- 29.Якименко С.І. Міленіна Г.С. Педагогічні ідеї Софії Русової та Марії Монтессорі: порівняльний аналіз : монографія. Київ : Слово, 2015. 296 с.
 - 30.Angeline Lillard. Shunned and Admired: Montessori, Self-Determination, and a Case for Radical School Reform. Educational Psychology Review (2019), URL: https://www.researchgate.net/publication/332685656_Shunned_and_Admired_Montessori_SelfDetermination_and_a_Case_for_Radical_School_Reform (дата звернення: 10.08.2024)
 - 31.Angeline Lillard. Preschool children's development in classic Montessori, supplemented Montessori, and conventional programs. 2012. Journal of School Psychology, URL: https://www.researchgate.net/publication/225096431_Preschool_children's_development_in_classic_Montessori_supplemented_Montessori_and_conventional_programs (дата звернення: 10.08.2024)
 - 32.Angeline Lillard, Nicole M Else-Quest, Evaluating Montessori Education. October 2006. Science 313(5795):1893-4, URL: https://www.researchgate.net/publication/6785327_Evaluating_Montessori_Education (дата звернення: 10.08.2024)
 - 33.AMS 2024 Annual Meeting & Community Impact Report, URL: <https://amshq.org/Educators/Community/Announcements/All-Announcements/2024/2024-06-27-AMS-2024-Annual-Meeting-and-Community-Impact-Report> (дата звернення: 10.08.2024)
 - 34.A. A. Grant and A. Brantlinger, "It's Tough to Make Predictions, Especially About the Future: The Difference Between Teachers' Intended and Actual Retention", Teaching and Teacher Education, 130 (2023).
 - 35.A. Murray and V. Peyton, "Public Montessori Elementary Schools", Montessori Life, 20(4), 26 (2008).;
 - 36.AMS, URL: <https://amshq.org/Blog/2023-11-08-Crafting-Innovative-Approaches-for-the-Future-of-Montessori-Education> (дата звернення: 10.08.2024)

- 37.AMS France, URL: <https://www.montessori-france.asso.fr/page/155438-presentation> (дата звернення: 10.08.2024)
- 38.C. Scott, "Un-"chartered" Waters: Balancing Montessori Curriculum and Accountability Measures in a Charter School", *Journal of School Choice*, 11(1),168-190 (2017).
- 39.Des enfants en difficultés scolaires et malheureux, URL: <https://www.lasalledesmaitres.com/celinealvarez-lois-naturelles-enfant/> (дата звернення: 10.08.2024)
- 40.EdWeek Research Center, "Is teacher morale on the rise? Results of the second Annual Merrimack College teacher survey", URL: <https://www.edweek.org/research-center/reports/is-teacher-morale-on-the-rise-results-of-the-second-annual-merrimack-college-teacher-survey/2023/05#:~:text=As%20schools%20emerge%20from%20the,by%20the%20nonprofit%2C%20non> (дата звернення: 10.08.2024)
- 41.Hainstock, Elizabeth G. (1997) *The Essential Montessori: An Introduction to the Woman, Writing, Method, and the Movement of the Montessori method*. Plume. p. 117.
- 42.H. E. Gerker, "Making Sense of Montessori Teacher Identity, Montessori Pedagogy, and Educational Policies in Public Schools", *Journal of Montessori Research*, 9(1) (2023).
- 43.Kramer, Rita (1988) *Maria Montessori: A Biography*. Perseus Books. pp. 212–213. Montessori education: a review of the evidence base, URL: <https://www.nature.com/articles/s41539-017-0012-7> (дата звернення: 10.08.2024)
- 44.K. Brown, "Montessori programs in urban public schools: Policy and possibilities", EDCI Policy Brief, Urban Education Collaborative, (2016).;
- 45.Les lois naturelles de l'enfant, URL: <https://www.celinealvarez.org/notre-demarche> (дата звернення: 10.08.2024)
- 46.Montessori dans l'école d'aujourd'hui, URL: <https://www.radiofrance.fr/franceculture/podcasts/avoir-raison->

- [avec/montessori-dans-l-ecole-d-aujourd-hui-7404430](#) (дата звернення: 10.08.2024)
47. Miller, L., & Dyer, J. (1975). Four preschool programs: Their dimensions and effects. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 40, 5-6.
48. McCarthy, "Teacher stress: Balancing demands and resources", *Phi Delta Kappan*, 101(3), 8-14 (2019).
49. Maslow and Montessori: Hierarchy of Human Needs and The Prepared Environment, URL: <https://montessoritraining.blogspot.com/2009/10/maslow-and-montessori-education-of.html> (дата звернення: 10.08.2024)
50. Montessori M. *DascreativeKind*. Freiburg; Basel; Wien, 1992. -200 p.,
51. Montessori, Dewey and Capitalism: Educational Theory for a Free Market In Education, URL: <https://fee.org/articles/montessori-dewey-and-capitalism-educational-theory-for-a-free-market-in-education/> (дата звернення: 10.08.2024)
52. The American Approach to Montessori Teaching and Learning, URL: <https://lib.uconn.edu/location/asc/about/the-american-approach-to-montessori-teaching-and-learning/> (дата звернення: 10.08.2024)
53. The history of humanistic and existential psychology: The possibility and cultural contexts of renewal in science, URL: https://www.researchgate.net/publication/372719611_The_history_of_humanistic_and_existential_psychology_The_possibility_and_cultural_contexts_of_renewal_in_science (дата звернення: 10.08.2024)
54. The Montessori data resource, URL: <https://www.montessoricensus.org/about-the-montessori-census/> (дата звернення: 10.08.2024)
55. Whitescarver, Keith and Cossentino, Jacqueline (2008). "Montessori and the Mainstream: A Century of Reform on the Margins" (PDF). *Teacher's College Record*. 110 (12): 2571–2600., URL: https://www.researchgate.net/publication/263351421_Montessori_and_the_Mainstream_A_Century_of_Reform_on_the_Margins (дата звернення: 10.08.2024)

56. Whitespace & Cossentino (2009) Montessori and the mainstream: A century of reform on margins, *Teachers College Record*, 110 (12), pp. 2571-2600,
57. W. Admiraal and K. I. K. Røberg, "Teachers' job demands, resources and their job satisfaction: Satisfaction with school, career choice and teaching profession of teachers in different career stages", *Teaching and Teacher Education*, 125 (2023).
58. We are Montessori: Highlights from the 2024 American Montessori Society Community Impact Report, URL: <https://amshq.org/Blog/2024-06-27-We-are-Montessori-Highlights-from-the-2024-AMS-Community-Impact-Report> (дата звернення: 10.08.2024)